

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Julia Koutonen

3–5-vuotiaiden lasten kehotunnekasvatus varhaiskasvatuksessa

Opinnäytetyö

Syksy 2021

SeAMK sosiaali- ja terveysala

Sosionomi (AMK)

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: SeAMK, Sosiaali- ja terveystieteiden tiedekunta

Tutkinto-ohjelma: Sosionomi (AMK)

Tekijä: Julia Koutonen

Työn nimi: 3–5-vuotiaiden lasten kehotunnekasvatus varhaiskasvatuksessa

Ohjaaja: Virpi Nikkola, lehtori, KM

Vuosi: 2021

Sivumäärä: 71

Liitteiden lukumäärä: 3

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia, kuinka tunnettu käsite varhaiskasvatuksen kehotunnekasvatus on varhaiskasvatuksessa ja millaisia mielikuvia ja ajatuksia varhaiskasvattajilla herää aiheeseen liittyen. Tutkimuksessa selvitettiin, millaisia kokemuksia varhaiskasvattajilla liittyy oman lapsuuden kehotunne- ja seksuaalikasvatukseen ja millaisia vaikutuksia näillä kokemuksilla on siihen, millaisia kehotunnekasvatuksen tuottajia he ovat itse tänä päivänä. Tarkoituksena oli myös tuoda uutta tietoa kehotunnekasvatuksesta ja sen vaikutuksesta esimerkiksi itsetuntoon yhteistyöpäiväkodilleni sekä muille opinnäytetyöni lukijoille.

Tutkimuksen aineistonkeruumenetelmänä toimi teemahaastattelut. Tutkimukseen osallistui viisi varhaiskasvattajaa Steinerpäiväkoti Pajulinnusta ja dokumentoitua kirjallista haastattelumateriaalia saatiin yhteensä 35 sivua. Haastattelut toteutettiin 30.9.-1.10.2021 ja aineiston analyysimenetelmä oli teemoittelu. Tutkimuksen pääteemoja olivat varhaiskasvattajien näkemys siitä, mitä kehotunnekasvatus on, kehotunnekasvatuksen toteuttaminen varhaiskasvatuksen arjessa, varhaiskasvattajien omat kokemukset ja tuntemukset kehotunnekasvatuksesta omassa lapsuudessa ja niiden vaikutus nykyhetkeen, sekä varhaiskasvatuksen kehotunnekasvatuksen kehittäminen Steinerpäiväkoti Pajulinnussa.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että kehotunnekasvatus on vielä varhaiskasvatuksessa melko vieras käsite ja että varhaiskasvattajat toivovat aiheeseen kovasti lisää koulutusta. Tutkimuksen tuloksista ilmenee, että suurin este kehotunnekasvatuksen toteuttamiselle on aiheeseen liittyvä tiedon puute. Tutkimustuloksista ilmenee myös käytännön esimerkkejä siitä, kuinka haitallisesti häpeän tunteen siirtäminen lapseen ja oman kehon tutkimiseen voi vaikuttaa yksilöön vielä pitkälle aikuisikään saakka. Tutkimuksessa saatiin konkreettista tietoa kehotunnekasvatuksesta ja syitä sille, minkä vuoksi on niin tärkeää pyrkiä katkaisemaan omaan kehoon ja ihmisen seksuaalisuuteen liittyviä ylisukupolvisia häpeän tuntemuksia.

¹ Asiasanat: varhaiskasvatus, kehotunnekasvatus, pienten lasten seksuaalikasvatus, seksuaalikasvatus, turvataidot

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work

Degree programme: Degree Programme in Social Services

Author/s: Julia Koutonen

Title of thesis: Early Childhood Sexuality Education for Children Aged Three to Five in Early Childhood Education

Supervisor: Virpi Nikkola, Senior Lecturer, MA

Year: 2021

Number of pages: 71

Number of appendices: 3

The purpose of this thesis was to examine how well-known the concept of early childhood sexuality education is in early childhood education and what kinds of mental images and thoughts come up with day-care educators. The study examined the effects that early childhood educators' own childhood experiences in relation to sex education have on what kind of early childhood sexuality education providers they are themselves today. Furthermore, new information is brought about early childhood sexuality education and its impact on issues such as self-esteem to the co-educational kindergarten, and to other readers of this thesis.

Theme interviews served as a method for collecting materials for the study. Five early childhood educators from Steiner kindergarten Pajulintu took part in the study. The interviews were conducted from September 30 to October 1, 2021, and the method of analysis of the data was theming. The findings are comprehensive, and the written interview material has produced 35 pages. The results of the study show that early childhood sexuality education is still a rather foreign concept in early childhood education, and that day-care educators are hoping for more education on the subject. Furthermore, the results of the study reveal that the main obstacle to the implementation of early childhood sexuality education is the lack of knowledge related to the topic. The findings also reveal practical examples of how adversely transferring a sense of shame to a child can affect an individual even well into adulthood.

The study provides concrete information about early childhood sexuality education and reasons for why it is so important to try to break off the feelings of shame associated with one's body and human sexuality that have been going for decades and are known as over-generational themes. The child's right to his own body, to his own boundaries, and to receive early childhood sexuality education and safety and protection are emphasized.

¹ Keywords: early childhood education, early childhood sexuality education, sexuality education, comprehensive sexuality education, security skills

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä	2
Thesis abstract	3
SISÄLTÖ	4
Kuva-, kuvio- ja taulukkoluetelo	6
1 JOHDANTO	7
2 VARHAISKASVATUKSEN KEHOTUNNEKASVATUSTA VELVOITTAVAT TEKIJÄT	9
2.1 Määrittävät asiakirjat, säädökset ja lait	9
2.2 Kehotunnekasvatus varhaiskasvatussuunnitelmassa	10
3 KEHOTUNNEKASVATUS VARHAISKASVATUKSESSA	12
3.1 Kokonaisvaltainen seksuaalikasvatus	13
3.2 Kehotunnekasvatus käsitteenä	14
3.3 Miksi, miten ja mitä varten?	16
3.4 Aikuisen rooli	17
3.5 Häpeä kehon ja tunteiden ympärillä	17
3.6 Lapsen turvataidot	19
4 LAPSUUDEN SEKSUAALISUUDEN MONINAISUUS	21
4.1 Lapsuuden seksuaalisuus	21
4.2 Lapsen seksuaaliterveys	22
4.3 Minäkuva ja itsetunto	23
4.4 Sukupuoli ja sukupuoli-identiteetti	26
4.5 Sukupuolisensitiivisyys varhaiskasvatuksessa	28
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	29
5.1 Tutkimuksen tavoitteet	29
5.2 Tutkimuksen yhteistyötaho	30
5.3 Laadullinen tutkimus	31

5.4	Teemahaastattelu tiedonkeruumenetelmänä.....	32
5.5	Aineiston keruu ja analyysi.....	34
5.6	Eettisyys ja luotettavuus.....	38
6	TULOKSET	41
6.1	Varhaiskasvattajien näkemys siitä, mitä kehotunnekasvatus on.....	41
6.2	Kehotunnekasvatuksen toteutuminen varhaiskasvatuksen arjessa ...	43
6.3	Varhaiskasvattajien omat kokemukset kehotunnekasvatuksesta omassa lapsuudessa ja niiden vaikutus nykyhetkeen.....	48
6.4	Varhaiskasvatuksen kehotunnekasvatuksen kehittäminen Steinerpäiväkoti Pajulinnussa.....	52
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	56
8	POHDINTA.....	62
	LÄHTEET	66
	LIITTEET	72

Kuva-, kuvio- ja taulukkoluetelo

Kuva 1. Kehotunnekasvatuksen vaikutukset.....	15
Kuva 2. Kuva hyvinvoivan lapsen seksuaaliterveyden määritelmästä	23
Taulukko 1. Esimerkkejä teemoittelusta.....	37
Taulukko 2. Kokemukset kehotunnekasvatuksen tunnettavuudesta varhaiskasvatuksesta.....	43
Taulukko 3. Kehotunnekasvatuksen toteutuminen varhaiskasvatuksen arjessa.....	47
Taulukko 4. Varhaiskasvattajien omat kokemukset ja tuntemukset kehotunnekasvatuksesta omassa lapsuudessa	51
Taulukko 5. Varhaiskasvatuksen kehotunnekasvatuksen kehittäminen Steinerpäiväkoti Pajulinnussa.	54

1 JOHDANTO

Ihminen on luontaisesti seksuaalinen olento koko elinkaarensa ajan, jo sikiöstä aina vanhuuteen asti. Siinä missä lapsuudesta asti meille opetetaan ja me harjoitteleme mitä tahansa taitoja, meidän on tärkeää, ellei jopa tärkeintä oppia asioita myös omasta itsestämme, kehostamme, toiminnastamme ja mielestämme. (Väestöliitto, Seksuaalikasvatus [Viitattu 1.8.2021].) Opinnäytetyöni aihe käsittelee 3–5-vuotiaiden lasten kehotunnekasvatusta varhaiskasvatuksessa. Valitsin tämän aiheen, sillä varhaiskasvatuksen kehotunnekasvatus on teemana noussut pinnalle erityisesti viime vuosina. Olen jo pitkään kokenut tunnetaitokasvatuksen sekä mielen ja kehon yhteyden vahvistamisen tärkeänä sekä oleellisena osana ihmisten kokonaisvaltaista hyvinvointia. Varhaiskasvatuksen kehotunnekasvatus kattaa näiden molempien osien monipuolisen tutkiskelun ja yhdistämisen. Näin ollen kehotunnekasvatusta voidaan pitää yhtenä ennaltaehkäisevänä toimena monelle erilaiselle yksilön ja yhteiskunnan haasteelle, kuten erilaisille mielenterveyden häiriöille, yksilön itsetuntoon, minäkuvaan, ja identiteettiin liittyville ongelmille sekä suurille kansantaloudellisille kustannuksille.

Opinnäytetyössäni avaan kehotunnekasvatusta ja siihen liittyviä ilmiöitä ja osia käsitteinä. Käsitteelen näitä aiheita opinnäytetyössäni teorian kautta ja toteutan myös tutkimuksen näiden aiheiden tunnettavuudesta sekä ilmenemisestä varhaiskasvatuksessa. Tutkimuksessani olen kerännyt materiaalia yhteistyöpäiväkotini henkilökunnalle toteuttamieni haastattelujen avulla. Henkilöhaastatteluiden avulla olen tutkinut muun muassa sitä, kuinka laajalti tietous kehotunnekasvatuksesta ja sen toteuttamisen menetelmistä on levinnyt päiväkoteihin. Olen myös selvittänyt tutkimukseni avulla, mitä menetelmiä varhaiskasvatuksella on jo mahdollisesti käytössään kehotunnekasvatuksen tuottamiseen.

Olen myös vapaa-ajallani osallistunut seksuaalikasvattaja Hanna-Kaisa Kässin ”Sujuvaa seksuaalikasvatusta alle kouluikäisille” verkkokurssille, ja olen käyttänyt myös sieltä saatuja materiaaleja lähteenäni opinnäytetyössäni. Verkkokurssilla käydään läpi paljon niin sanottuja ”toiveteemoja”, joita osallistujat ovat saaneet toivoa. Tämän ansiosta aiheet ovat käytännönläheisiä, sekä erittäin monipuolisia.

Tilastollisesti Suomessa 37 % lapsista saa kehotunnekasvatusta, mikä tarkoittaa, että ihan jokaisessa varhaiskasvatuksen yksikössä kehotunnekasvatuksen menetelmät eivät ole vielä käytössä (Venesmäki, 2020). Tämä prosentti ei kuitenkaan sisällytä esimerkiksi kotona tapahtuvaa kehotunnekasvatusta, tai tiedostamatta tuotettua kehotunnekasvatusta, joten luku on vain suuntaa antava. Tämä luku kuitenkin osoittaa sen, että aiheesta täytyy vielä puhua lisää, jotta tietoisuus aiheen ympärillä pääsee lisääntymään.

Laadukas kehotunnekasvatus jo lapsen varhaisina vuosina takaa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin kehittymistä, se kehittää lasten tietoutta omasta kehostaan, rajoistaan ja oikeuksistaan, sekä edistää positiivista kehonkuvaa ja lapsille tärkeitä turvataitoja. Laadukkaan kehotunnekasvatuksen tuottaminen kehittää myös luottamusta aikuisen ja lapsen välillä. Kun lapsi huomaa, että aikuinen tietää, kuinka toimia erilaisissa tilanteissa, se edistää turvallista kiintymyssuhdetta lapsen ja aikuisen välillä (Yle 2019). Tuotettu laadukas kehotunnekasvatus myös lisää lapsen osallisuutta kasvatustilanteissa, minkä vuoksi on erityisen tärkeää, että tätä aihetta tuodaan enemmän esille.

2 VARHAISKASVATUKSEN KEHOTUNNEKASVATUSTA VELVOITTAVAT TEKIJÄT

2.1 Määrittävät asiakirjat, säädökset ja lait

Kehotunnekasvatus antaa pohjaa hyvin monelle lapsen kasvun ja kehityksen osa-alueelle. Lastensuojelulaki (417/2007) määrittää, että jokaisella lapsella on oikeus erityiseen suojeluun sekä turvalliseen kasvuympäristöön ja tasapainoiseen, sekä monipuoliseen kehitykseen. Valtakunnallisessa varhaiskasvatuksen henkilökuntaa velvoittavassa asiakirjassa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018, 25–26) sanotaan, että varhaiskasvatuksen tehtävänä on vahvistaa lapsen hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä asioita. Jokaisella lapsella on oikeus laadukkaaseen terveys- ja kehotunnekasvatukseen osana hyvinvoinnin, sekä kasvun ja kehityksen tukemista varhaiskasvatuksessa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 20.) Varhaiskasvatussuunnitelman (2018) mukaan varhaiskasvatuksessa pyritään turvaamaan koko yhteisön fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen turvallisuus. Lapsen kanssa näitä asioita harjoitetaan muun muassa lapsen sosiaalisia suhteita tukemalla ja opettamalla turvataitoja, sekä tunnetaitoja. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 31.)

Myös varhaiskasvatuslaki (540/2018) määrittää, että varhaiskasvatuksen yhtenä tavoitteena on tukea jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja hyvinvointia. Ikätasoisien hyvinvointia ja kasvatusta voidaankin tukea varhaiskasvatuksessa tuottamalla laadukasta kehotunnekasvatusta. Jokaisella lapsella ja aikuisella on myös oikeus perusoikeuksiin, joihin kuuluu muun muassa oikeus henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen sekä turvallisuuteen (Eduskunnan oikeusasiamies, [viitattu 1.8.2021]). Suomen perustuslaki (731/1999), myös turvaa sen, että nämä kaikkien ihmisten perusoikeudet toteutuvat. Kehotunnekasvatuksella voidaan tukea lapsen henkilökohtaisen koskemattomuuden sekä turvallisuuden toteutumista. Esimerkiksi turvataitojen avulla lapsi oppii keinoja, joiden avulla hän kykenee hahmottamaan omia rajojaan, jolloin hän myös huomaa, mikäli joku rikkoo niitä.

Lapsen oikeuksien yleissopimuksessa (Lapsen oikeuksien sopimus, [viitattu 1.8.2021]), sanotaan, että kaikkien sopimusta noudattavien maiden tulee ryhtyä kaikkiin asianmukaisiin koulutuksellisiin toimiin turvatakseen lapsi kaikelta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta,

vahingoittamiselta ja pahoinpitelyltä, laiminlyönniltä, välinpitämättömältä tai huonolta kohtelulta tai hyväksikäytöltä, mukaan lukien seksuaalinen hyväksikäyttö, silloin kun hän on vanhempansa, muun laillisen huoltajansa tai kenen tahansa muun hoidossa.

2.2 Kehotunnekasvatus varhaiskasvatussuunnitelmassa

Valtakunnallisen varhaiskasvatuksen asiakirjan Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018), tarkoituksena on tukea ja ohjata varhaiskasvatuksen järjestämistä, kehittämistä sekä toteuttamista. Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2018), on oikeudellisesti velvoittava määräys, jota kaikkien varhaiskasvatuksen järjestäjien sekä henkilöstön tulee noudattaa. Varhaiskasvatuksen palvelujen tuottajien on myös laadittava ja hyväksyttävä omat paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018).

Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018), mukaan kasvamiseen, liikkumiseen ja kehittymiseen liittyvään oppimisen alueeseen sisältyy muun muassa terveyteen ja turvallisuuteen liittyviä asiakokonaisuuksia sekä tavoitteita (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 47). Varhaiskasvatuksen tehtävänä on luoda yhdessä huoltajan kanssa lapsen terveyttä ja hyvinvointia tukeva elämäntapa. Tässä oppimisen alueessa tuetaan erityisesti lapsen itsestä huolehtimisen ja arjen taitoihin liittyvää monipuolista oppimista. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 47.)

Valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa määritetään, että varhaiskasvatuksen tulee tukea lapsen terveyteen ja turvallisuuteen liittyvää oppimista. Lapsen kanssa tulee käydä keskustelua muun muassa elämäntapojen, perustarpeiden toteuttamisen sekä erilaisten ihmissuhteiden merkityksestä hyvinvoinnille sekä terveydelle. Turvallisuuteen liittyviä taitoja tulee harjoitella päivittäisissä tilanteissa, jotta lapsi kykenee omaksumaan ne osana arkea. Varhaiskasvatussuunnitelman mukaan varhaiskasvatuksen tarkoituksena on tukea lapsen kykyä ja valmiutta pyytää ja hakea apua sekä kykyä toimia turvallisesti vastaan tulevilla tilanteilla. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 48.)

Varhaiskasvatussuunnitelmassa painotetaan oppimista leikin kautta. Lapselle voidaan

opettaa hyvinvointiin ja terveyteen liittyviä asioita esimerkiksi leikkiä, loruja ja lauluja apuna käyttäen (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 39).

Seinäjoella vaihtoehtoista pedagogiikkaa tarjoaa esimerkiksi opinnäytetyöni yhteistyökumppani Steinerpäiväkoti Pajulintu, joka noudattaa toiminnassaan erityistä Steinerpedagogiikkaa. Steinerpedagogiikan lähtökohtia ja perusteita ovat lapsilähtöisyys, monipuolinen ja tasapainoinen kasvu, yksilöllisyyden huomioiminen, luovuus, oma-aloitteisuus sekä itsenäinen ajattelu. Steinerpedagogiikassa huomioidaan yhteiskunnallisia sekä sosiaalisia arvoja, kuten tasa-arvo, ihmisoikeudet, demokratia, sekä suvaitsevaisuus. (Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 9.)

Opinnäytetyöni yhteistyökumppanini Steinerpäiväkoti Pajulinnun varhaiskasvatuksessa painottuu leikin merkitys sekä tärkeys lapsen oppimisen ja kehityksen tukena. Steinerpäiväkoti Pajulinnun tuottamassa varhaiskasvatuksessa aikuisen rooliin kuuluu esikuvana sekä eräänlaisena saattelijana toimiminen elämän hyvään. (Steinerpäiväkoti Pajulintu [viitattu 31.8.2021].) Steinerpedagogiikassa tunne- sekä vuorovaikutustaitoja kehitetään esimerkiksi taidekasvatuksella sekä eläytymiskykyä lisääviä satuja ja tarinoita kertomalla. Esimerkiksi satujen avulla lapsen tunnetaidot karttuvat, ja käsitykset hyvästä ja pahasta, sekä oikeasta ja väärästä pikkuhiljaa muodostuvat. Tarinoiden avulla lapset kykenevät käsittelemään tunteitaan ja oppivat nimeämään niitä. Steinerpedagogiikassa painotetaan yksilön tunne-elämään sekä vuorovaikutukseen liittyvien taitojen ja kykyjen merkitystä. (Steinerpedagogiikan luonnehdinta [viitattu 31.8.2021].)

3 KEHOTUNNEKASVATUS VARHAISKASVATUKSESSA

On ensiarvoisen tärkeää, että lapset saavat kaikilta elämänsä kuuluvilta turvallisilta ja läheisiltä aikuisilta yhteneväistä ja samansuuntaista kasvatusta. Oikea-aikaisen sekä laadukkaan kehotunnekasvatuksen avulla lapsista voi kasvaa itseään ja muita arvostavia, sekä omaa ja toisten kehoja kunnioittavia henkilöitä. (Talentia 2021.) Tänä päivänä tuotettuun kehotunnekasvatukseen vaikuttaa moni eri asia. Nykyiseen muotoonsa muokkautuneeseen kehotunnekasvatukseen on vaikuttanut, ja vaikuttaa edelleen esimerkiksi yhteiskuntamme kulttuuri, normit, vanhempiemme samaa seksuaali- ja kehotunnekasvatus (tai sen puute), ylisukupolvinen häpeä oman kehon ja mielihyvän ympärillä. (Kihlström 2020.) Elämme nyt muutosvaihetta, ja meillä on mahdollista vaikuttaa tulevien sukupolvien asenteisiin sekä ennakkoluuloihin omiemme avulla. Maailmasta on kehittymässä avoimempi paikka, jossa tabuja rikotaan ja ihmisoikeuksien toteutumisesta halutaan pitää kiinni. Moninaisuus saa ansaitsemaansa huomiota rikkautena, eikä ”erilaisuutena”, ja tulevat sukupolvet ovat onnekkaita saadessaan elää vapaammassa ja avoimemmassa maailmassa, jossa asioista voidaan puhua rohkeasti niiden omilla nimillä. (Kihlström 2020.)

Väestöliitto ([viitattu 1.8.2021]), halusi tutkia lasten seksuaalikasvatusta sekä seksuaaliterveyttä syvemmin vuonna 2013–2014. Väestöliitto järjesti vuonna 2013 ”Pusuhippaa, lääkärileikkejä ja haikaravauvoja - tavallista arkea tai tarua päivähoiton arjesta”-kartoittavan tutkimuksen varhaiskasvatuksen henkilökunnalle, sekä vuonna 2014 ”Pusuhippaa, lääkärileikkejä ja haikaravauvoja - tavallista arkea tai tarua lasten perheen arjesta” pilottitutkimuksen lasten vanhemmille. (Väestöliitto, [viitattu 1.8.2021].) Näissä Väestöliiton toteuttamissa tutkimuksissa pyrittiin selvittämään varhaiskasvatuksen henkilökunnan sekä lasten huoltajien käsityksiä, asenteita, mielipiteitä sekä ennakkoluuloja liittyen pienten lasten seksuaalikasvatukseen (Pusuhippaa, lääkärileikkejä ja haikaravauvoja -tutkimus, [viitattu 1.8.2021]).

Tutkimuksessa ilmeni, että seksuaalikasvatuksen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa oli vaikeaa ja hämmentävää niin henkilökunnalle, kuin myös vanhemmille. Syyksi selvisi aiheen herättämä epävarmuus, epätietoisuus sekä häpeä aiheen ympärillä. (Cacciatore & Korteniemi-Poikela 2015, 23.) Kun termi *seksuaalikasvatus* otettiin käyttöön varhaiskasvatuksessa, se aiheutti muun muassa hämmästyneitä sekä varauksellisia

reaktioita aikuisten, niin vanhempien kuin kasvattajienkin keskuudessa. Seksuaalikasvatus termi miellettiin enemmänkin aikuisten seksuaalisuuteen, kuten esimerkiksi yhdyntään ja hedelmöittymiseen liittyvään kasvatukseen, kuin lapsen ikätasoiseen kehotunnekasvatukseen. Näiden miellelyhtymien sekä väärinkäsityksien välttämisen vuoksi varhaiskasvatuksessa suositaan enemmän termiä kehotunnekasvatus, mutta seksuaalikasvatusta kuulee satunnaisessa käytössä edelleen. (Väestöliitto kehotunnekasvatus, [viitattu 1.8.2021].)

3.1 Kokonaisvaltainen seksuaalikasvatus

Laadukas kokonaisvaltainen seksuaalikasvatus sekä seksuaalioikeudet ovat yksi osa ihmisoikeuksia (Sex Education 2016, 56). Kun puhutaan pienen lapsen seksuaalikasvatuksesta, täytyy muistaa pitää käsitteet seksi ja seksuaalisuus erillään. Ihminen on seksuaalinen olento sikiöstä vanhuuteen saakka, ja seksuaalisuuteen kuuluu useita fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin osa-alueita (H-K, Kässi, henkilökohtainen tiedonanto 2021). Kun taas puhutaan seksistä, tarkoitetaan sillä lapsen maailmaan kuulumatonta toimintaa, joka tähtää hyvänolon ja nautinnon tunteeseen sekä lisääntymiseen (Santalahti 2018).

Jokainen aikuinen, joka on lapsen tai nuoren kanssa tekemisissä on jo omalla tavallaan seksuaalikasvattaja (Santalahti 2018). Kokonaisvaltaista seksuaalikasvatusta annetaan lapsuudesta vanhuuteen aina ikätasoisella tavalla. Maailman terveysjärjestö (WHO) on luonut Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa -käsikirjan, joka pitää sisällään esimerkiksi keinoja ikätasoisesta kokonaisvaltaisesta seksuaalikasvatuksen toteuttamiseen eri ikäisille. (Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa 2014, 6.) Käsikirja (2014), suosii termiä *kokonaisvaltainen seksuaalikasvatus* termin *seksuaalikasvatus* sijaan, sillä näin voidaan kattaa huomattavasti laajempi asiakokonaisuus kuin pelkällä *seksuaalikasvatus*-termillä (Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa 2014, 7).

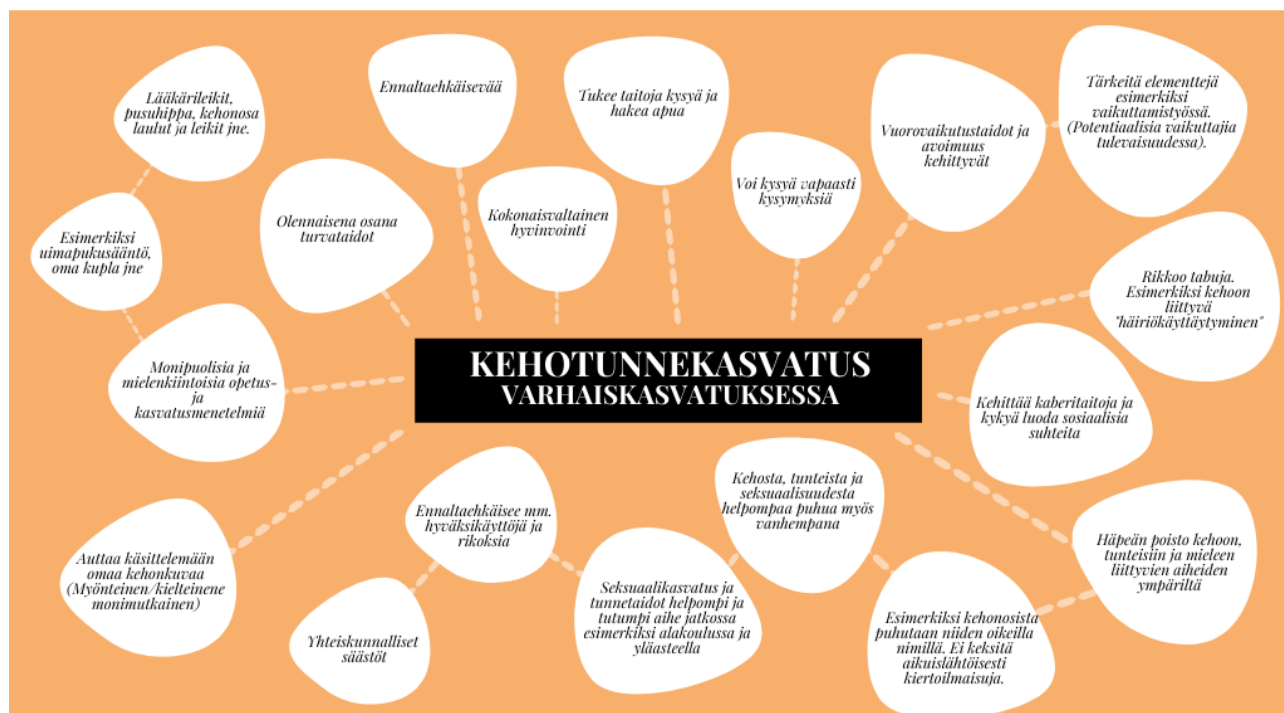
Kattavassa seksuaalikasvatuksessa puhutaan ehkäisyn käytön ja turvaseksin puolesta, sillä seksistä pidättäytymiseen tähtäävää kasvatusta pidetään liian kapea-alaisena ja käytännössä tehottomana. Kattavan seksuaalikasvatuksen painopiste on seksuaalisten ongelmien ehkäisemisessä. Kokonaisvaltaisen seksuaalikasvatuksen painopiste on erilainen: seksuaalisuus nähdään myönteisenä (ei siis ennen kaikkea vaarallisena), läheisissä ihmissuhteissa

rikastuttavana ja tyytyväisyyttä lisäävänä voimavarana. Kokonaisvaltaisen seksuaalikasvatuksen lähtökohtana ovat myös ihmisoikeudet: ihmisillä on oikeus tietää seksuaalisuudesta sekä oikeus itsehallintaan niin seksuaalisuuden osalta kuin muillakin elämänalueilla. Seksuaalisten ongelmien (mukaan lukien riskikäyttäytymisen) ehkäiseminen on itsestään selvä osa kokonaisvaltaista seksuaalikasvatusta. (Seksuaalikasvatuksen Standardit Euroopassa 2014, 7.)

Kun puhutaan lapsen seksuaalisuudesta, se pitää sisällään mielen ja kehon sisäistä ja ulkoista ihmettelyä. Lapsuuden seksuaalisuus tarkoittaa lapsen luontaista uteliaisuutta, omaan kehoon tutustumista, leikin kautta oppimista, normien opettelua ja tietojen keräämistä. (Cacciatore 2016, 0:30.) Seksuaalisuudella ei tarkoiteta vain fyysisiä asioita, vaan se tarkoittaa myös vuorovaikutuksen opettelua, sekä lohdun, mielihyvän, huolenpidon ja turvan kokemuksia. Lapsuuden seksuaalisuus on lapsen riemua, estottomia sekä intoa täynnä olevia leikkejä, suojelun tarvetta sekä nautintoa. (Virsiheimo & Linna 2010, 3.) Pohja seksuaaliselle hyvinvoinnille luodaan jo varhaislapsuudessa (Santalahti 2018).

3.2 Kehotunnekasvatus käsitteenä

Kehotunnekasvatus on varhaiskasvatuksen seksuaali- ja terveystieteille luotu käsite, joka sopii kieliasultaan paremmin varhaiskasvatuksen ympäristöön (Kehotunnekasvatuksesta seksuaalikasvatukseen 2018). Kehotunnekasvatus termi pitää sisällään monia eri hyvinvoinnin ja oppimisen ulottuvuuksia, sekä sisällyttää itseensä hienosti myös lapselle tärkeät tunnetaidot.

Kuvio 1. Kehotunnekasvatuksen vaikutukset

Laadin käsittekartan (Kuvio 1.) kuvaamaan, mihin eri asioihin laadukas kehotunnekasvatus voi parhaimmillaan vaikuttaa. Varhaislapsuudessa saadulla kehotunnekasvatuksella on vaikutuksia niin lapsen nykyhetkeenkin, kuin myös pitkälle nuoruuteen sekä aikuisuuteen (Väestöliitto, 2020).

Kehotunnekasvatus on oikeus, joka kuuluu aivan jokaiselle lapselle iästä, sukupuolesta, taustasta, tai muustakaan tekijästä riippumatta (Kehotunnekasvatus, Jokaisen lapsen oikeus). Käsitteenä kehotunnekasvatus terminä voidaan jakaa karkeasti kahteen osaan; kehoon ja tunteeseen. Yhdessä nämä luovat kokonaisuuden, josta saadaan kehotunnekasvatus. Kehotunnekasvatus on hyvin laajaa, monipuolista ja kokonaisvaltaista, mutta sen fyysisen kasvatuksen osa-alueisiin liittyy esimerkiksi eri kehonosien oikeaoppista nimeämistä sekä erilaisten kehoon liittyvien tuntemuksien opettelu. Kosketusta ja fyysistä tunnetta iholla voidaan pohtia miettimällä esimerkiksi, minkälaiset asiat tuntuvat hyvältä kehossa ja iholla ja mitkä epämiellyttäviltä. (Väestöliitto, 2020.)

Kehotunnekasvatus itsessään ei missään tapauksessa ole uusi asia, vaan sitä on jo harjoitettu erilaisten menetelmien avulla jo pitkään joko tietoisesti tai tiedostamatta.

Esimerkiksi kaikkien tuntema ”pää-olkapää-peppu” -leikki, anteeksi pyytämisen ja antamisen harjoittelu, sekä lasten omat lääkrileikit ovat osa kehotunnekasvatusta. Kuitenkin vasta viime vuosina tälle toiminnalle on vakiintunut uusi termi, kehotunnekasvatus, jonka ansioista toimintaa voidaan nyt entistä tavoitteellisemmin sisällyttää esimerkiksi varhaiskasvatukseen. (Terävä 2021.)

3.3 Miksi, miten ja mitä varten?

Lapsi oppii ymmärtämään ja tuntemaan ympäröivää maailmaa kysymysten ja vastausten kautta. Lapsi nauttii uusien asioiden oppimisesta, ja oppimisen ilon voi säilyttää suhtautumaan lapsen uteliaisuuteen ymmärtäväisesti ja avoimesti. (Häggman-Laitila 2007, 13–14.) On myös luonnollista, että aina aikuinenkaan ei osaa vastata välittömästi lapsen kysymyksiin. Myös näitä hetkiä kannattaa vaalia, sillä lapsi nauttii uusien asioiden opettelusta myös yhdessä aikuisen kanssa. Erilaisia asioita ja teemoja voi pohtia yhdessä lapsen kanssa, jolloin voi saada aikaan todella mielenkiintoisia keskusteluja sekä onnellisia oppimiskokemuksia.

On tärkeää, että utelias lapsi saa luotettavaa ja ikätasoista tietoa asioista (Kihlström 2020). Jo pienikin lapsi osaa kysellä ja kyseenalaistaa asioita ja hankkia tietoa monella eri tavalla. Tässä asiassa aikuisella onkin tärkeä rooli toimia lapsen elämässä luotettavana tiedon lähteenä. Mikäli lapsi ei saa kysymyksiinsä ja ihmetyksen aiheisiinsa tyydyttävää vastausta aikuiselta, hän jatkaa tiedon keruuta muuta kautta, jolloin tiedon luotettavuus ja oikeellisuus saattavat kärsiä. Lapsi tarkkailee ympäristöään sekä aikuisten reaktioita aktiivisesti sekä oppii niiden kautta myös omia suhtautumistapojaan asioihin. Aikuisten onkin hyvä kiinnittää huomiota siihen, millä sävyllä, ja kuinka asioista puhuu tai ei puhu niin lapselle, mutta myös toisille aikuisille. Siinä missä asioista puhuminen, niin myös puhumattomuus on tuotettua kehotunnekasvatusta. (Vainio 2013, 16.) Yhteiskunnassamme vallitseva puhumattomuuden kulttuuri vaikuttaa siihen, että erilaisista asioista voi olla vaikeaa keskustella. Aikuisina meillä on kuitenkin mahdollisuus vaikuttaa siihen, millaista kulttuuria opetamme tuleville sukupolville. (Vainio 2013, 17.)

3.4 Aikuisen rooli

Jokainen lapsi ansaitsee ja tarvitsee elämäänsä vähintään yhden luotettavan ja turvallisen aikuisen. Aikuisen tehtävä on auttaa lasta sietämään pettymyksiä, käsittelemään monenlaisia tunteita, asettaa rajoja ja tukea kehitystä. (Häggman-Laitila 2007, 5.) Aikuisina tehtävämme on opettaa lapsille erilaisia asioita esimerkiksi minuudesta, omasta kehosta, rajoista ja ihmissuhteista. Kun näitä asioita opetetaan lapselle joko tietoisesti tai tiedostamatta esimerkiksi omien esimerkkien ja asenteiden kautta, puhutaan jo kehotunnekasvatuksesta. Lasten kanssa voidaan puhua myös omasta kehonkuvasta sekä omasta itsetunnosta ikätasoisesti. Tunnetaitokasvatukseen liittyy vahvasti muun muassa itsesäätelytaitojen, ja tunnetaitojen opettelu. Tällöin lapsen kanssa opetellaan, mitä erilaisia tunteita on olemassa, millaisissa tilanteissa erilaisia tunteita voidaan tuntea ja kuinka niitä voidaan säädellä tilanteeseen sopivaksi, ja missä kohtaa kehoa ne tuntuvat. (Mattila [viitattu 13.9.2021].)

Pieni lapsi on äärimmäisen utelias, ja varsinkin kolmannesta ikävuodesta lähtien lapsi alkaa esittämään aikuisille kiperiäkin kysymyksiä. Lapsi on tiedonjanoinen ja utelias, sekä haluaa saada vastauksen kysymyksiinsä. Välillä lapsen esittämät kysymykset voivat tuntua aikuisen mielestä haastavilta. Kysymykset liittyen esimerkiksi omaan kehoon, tunteisiin tai siihen, mistä vauvat tulevat, voivat aiheuttaa hämmennystä ja vastahakoisuutta myös aikuisissa. Lapsen esittämiin kysymyksiin onkin tärkeää vastata ikätasoisesti mutta suoraan, ja selkeästi. Kun aikuinen vastaa lapsen kysymyksiin neutraalisti ja avoimesti, lapsi oppii, ettei hänen kysymyksissään, hänessä itsessään, tai käsitellyissä aiheissa ole mitään väärää tai hävettävää. (Häggman-Laitila 2007, 13–15.)

3.5 Häpeä kehon ja tunteiden ympärillä

Koska lasten kehotunnekasvatukseen on alettu kiinnittää tarkempaa huomiota vasta viime vuosina, on ymmärrettävää, että tämän ajan aikuiset eivät ole saaneet samanlaista kehotunnekasvatusta, kuin tämän päivän lapsilla on mahdollista saada. Erilaisten kehoon, sukupuoliin, mieleen ja tunteisiin liittyvien aiheiden ympärille voi liittyä vielä paljon epätietoisuutta sekä häpeää, jonka vuoksi näistä teemoista voi tuntua haastavalta puhua lasten kanssa. Omien haastavien tunteiden äärelle voi kuitenkin pysähtyä ja tutkiskella, mistä ne voivat johtua. Nykyään on myös tarjolla todella monipuolisesti tietoa näistä

teemoista, jonka avulla aikuiset voivat kehittyä tunnetaitoisina aikuisina sekä kehotunnekasvattajina (Terävä 2021).

Kehonosien nimeämiseen, kosketukseen ja itseensä tutustumiseen on pitkin historiaa mielletty paljon häpeän tuntemuksia. On mahdollista, että kun lapsi on esimerkiksi tunnustellut kehonsa eri osia, on vanhempien reaktio ollut kielteinen, ja vanhemmasta riippuen jopa säikähtänyt, vihainen, tai hämmentynyt. (Väestöliitto 2021, 0:36.) Lapsi oppii vanhempiensa reaktioista paljon, ja lapsi aistii aikuisen eri tunnetiloja äärimmäisen helposti. Kielteisten reaktioiden kautta häpeä omaa toimintaa ja kehoa kohtaan siirtyy myös lapseen, ja näin aina sukupolvelta toisille. Ylisukupolvisen häpeän katkaiseminen on kuitenkin mahdollista, ja tätä voimme edistää muun muassa tietouden levittämällä ja puhumalla asioista niiden oikeilla nimillä. (Kihlström 2020, 11.) On tärkeää, että tulevilla sukupolvilla olisi tunne, että täysin tavalliset sekä luonnolliset asiat eivät tuntuisi epäluonnollisilta tai epäsovelialta. Meillä on onneksi kuitenkin mahdollisuus pysäyttää ylisukupolvinen häpeä omaa kehoa ja itsetuntemusta kohtaan tutkimalla omia asenteitamme sekä ennakkoluulojamme.

Usein tiedottomuus asioista lisää epävarmuutta, ja näitä epävarmuuden tunteita voikin vähentää kehittämällä ja laajentamalla omaa tietämystään monipuolisesti. On tärkeää, ettemme siirrä enää ylisukupolvista häpeää tai puhumattomuuden kulttuuria eteenpäin tuleville sukupolville. Kuten lastenkaan, niin myöskään aikuisten ei tarvitse pohtia näitä teemoja yksin. Aikuisen ja kasvattajan omat kokemukset seksuaalisuudesta, tunteista, kehosta ja sen osista ovat kuin pohja puheillesi seksuaalikasvattajana. (Kihlström 2020, 67.) Omien haastavien tunteiden käsittelemistä voi helpottaa myös keskustelemalla asiasta esimerkiksi varhaiskasvatuksen ammattilaisen tai terapeutin kanssa. Kun aikuinen on itsevarma ja kykenee keskustelemaan avoimesti, niin lapsikin oppii kommunikaatiota ja esimerkiksi tunteiden sanoittamista tehokkaammin.

Kehotunnekasvatus takaa omalta osaltaan lapselle turvallisen ja luotettavan kasvuympäristön ja antaa lapselle työkaluja omien rajojen, tarpeiden sekä tunteiden asettamiseen ja tunnistamiseen. Varhaisina vuosina saadulla kehotunnekasvatuksella on pidemmät vaikutukset elämäämme kuin voisimme ehkä kuvitellakaan. Kehotunnekasvatuksen avulla saamme muun muassa itseluottamusta sekä -varmuutta, joka kannattelee meitä myös myöhemmässä elämässämme. (Kihlström 2020, 23.) Olisi

tärkeää, että kehosta ja myös pienten lasten seksuaalisuudesta voitaisiin puhua ilon ja nautinnon kautta sen sijaan, että asioita käsiteltäisiin pelottelun ja uhkakuvien maalailemisen kautta. Myös maailman seksuaaliterveysterveysjärjestö vaatii, että seksuaalikasvatuksessa huomioidaan myös nautinto osana kokonaisuutta. Nautinto lisää ihmisen hyvinvointia, ja tällä hetkellä siitä puhuminen aiheuttaa monelle suotta syyllisyyttä ja häpeän tunteita. (Terävä 2021.)

3.6 Lapsen turvataidot

Kehotunnekasvatukseen liittyy olennaisena osana myös turvataidot. Lapsen turvataitoihin kuuluu muun muassa kehon osien oikeaoppisen nimeämisen sekä sijainnin opettelu, itsemääräämisoikeuksien opettaminen sekä perehtyminen siihen, että olemassa on monenlaisia kehoja, ja kaikki niistä ovat yhtä tärkeitä ja hyviä. Turvataitojen avulla lapselle opetetaan myös oman tilan kunnioittamista, ja esimerkiksi uimapukusäännön avulla lapselle havainnollistetaan kehon kaikista yksityisimmät osat, joihin muut eivät saa ilman lupaa koskea. (Väestöliitto, turvataidot ja keho.) Uimapukusääntö on kuitenkin saanut osakseen kritiikkiä, sillä se ei ole lapsen ymmärrettäväksi tarpeeksi suorasanainen, konkreettinen ja havainnollistava. Kehon omimpien alueiden opettelu uimapukusäännön avulla saattaa aiheuttaa lapselle esimerkiksi miellelyhtymiä siitä, että lapsen kehoa koskeva yksityisyys pätee ainoastaan uimahalleissa tai kun uimapuku on päällä. Lapselle on tärkeää puhua kehosta ilman liiallisia kielikuvia tai kiertoilmauksia, jottei asiaan liittyen synny väärinymmärryksiä. (Arosilta 2019.) Lasten turvataidoilla pyritään takaamaan lapsen mahdollisuus oppia kunnioittamaan, suojelemaan ja arvostamaan omaa ja toisten kehoa ja sen eri osia.

Kihlström (2020, 23), korostaa, että seksuaalikasvatukseen kuuluu olennaisena osana lapsen suojeleminen. Kehotunnekasvatuksen avulla lapsi oppii tärkeitä turvataitoja sekä kunnioittamaan oman kehonsa rajoja. Laadukas kehotunnekasvatus suojaa lapsia seksuaaliväkivallalta, sillä saatujen oppien avulla lapsi tietää miten toimia, mikäli hänen kehonsa rajoja rikotaan. Turvataitojen opettamiseen kuuluu myös kommunikoinnin tärkeyden opettamisen lapselle. Lapsen tulee tietää, kuka hänen elämässään on se turvallinen aikuinen, jolle lapsi voi kertoa hämmäntävistä tai ikävistä tilanteista. Aikuisen voi oman seksuaalikasvatustaustansa vuoksi olla haastavaa tai jopa häpeällistä keskustella

kehon rajoihin tai seksuaaliseen häirintään liittyvistä asioista. On kuitenkin tärkeää, että lapsi ymmärtää, ettei näihin teemoihin tarvitse liittyä häpeää ja että turvalliselle aikuiselle voi kertoa mitä tahansa. ”Opettaminen voi tuntua vaikealta, mutta se ei saa estää lasten suojelemista” (Kihlström 2020, 23).

Lapselle onkin tärkeää opettaa, että jokaisen keho on yksityinen ja oma, eikä toisen kehoon saa koskea ilman lupaa. Lapsen tulee oppia myös omista rajoistaan sekä oikeuksistaan, että myöskään hänen kehoonsa ei saa koskea ilman lupaa. (Bildjuschkin & Ruutilahti 2008, 55.) Lapsen tulee olla tietoinen, että esimerkiksi kädestä kiinnipitämiseen, syliin ottamiseen tai halauksiin täytyy ensin saada ja antaa lupa. Arjen tilanteissa kuitenkin voi tulla vastaan tilanteita, jolloin esimerkiksi katu ylitetään lapsen kanssa käsikädessä ja joskus kiukutteleva lapsi pitää vain kantaa kaupasta sylissä kotiin. Lapselle voi antaa kosketukseen liittyviä käytännön esimerkkejä tämän omasta elämästä, jotta lapsi ymmärtää, mitä aikuinen tällä tarkoittaa. (Kihlström 2020, 101.)

4 LAPSUUDEN SEKSUAALISUUDEN MONINAISUUS

4.1 Lapsuuden seksuaalisuus

Lapsuuden seksuaalisuutta ei tule sekoittaa aikuisten seksuaalisuuteen, sillä samasta sanamuodostaan huolimatta, näillä termeillä on tässä kontekstissa eri merkitys. Lapsen seksuaalisuudella tarkoitetaan varhaista kehoon, läheisyyteen, oikeuksiin ja tunteiden kokemiseen liittyvää aluetta. (Cacciatore 2019.) Lapset ovat usein kehitysvaiheisiinsa liittyen kiinnostuneita ja uteliaita monista erilaisista asioista, myös seksuaalisuuteen liittyvistä. Pienen lapsen seksuaalisuudella tarkoitetaan eteenkin oman kehon haltuunottoa, turvataitojen ja oikeuksien opettelua. (Kannanotto 2021.) Lasten seksuaalikasvatuksella, eli kehotunnekasvatuksella, pyritään myönteiseen kehoitsetuntoon, kehonkuvaan ja hyvään tunteeseen omaa kehoa kohtaan. Samalla opitaan asenteet kehoa, tunteiden näyttämistä ja läheisyyttä kohtaan. (Vetoomus 2019.)

Ihmisen seksuaalista kehitystä on kehitetty kuvaamaan ”Seksuaalisuuden portaat malli”. Malli on kehitetty avuksi vanhemmille, opettajille, kasvattajille ja muille ammattilaisille, jotta seksuaalisuuden kehittymistä ja sen eri kehitysvaiheita olisi helpompaa hahmottaa ja näin ollen toteuttaa ikätasoisista seksuaalikasvatusta (Hyvä kysymys, 2019). Mallin mukaan lapsi kokeilee jokaisessa kehitysvaiheessa erilaisia tunteita ja oppii tietoja ja taitoja, joiden avulla hänen seksuaalisuutensa rakentuu vähitellen aikuisuutta varten (Cacciatore & Korteniemi-Poikela, 2010).

Noin 3–4 vuoden iässä lapset alkavat kiinnostumaan eri sukupuolista (Häggman-Laitila 2007, 6). Lapsi oppii erilaisia sukupuolirooleja, malleja sekä käytöstä aikuisten esimerkin avulla. Lapsi havainnoi tarkasti ympäristöään ja haluaa mahdollisesti kokeilla näitä erilaisia rooleja leikin muodossa. On tärkeää, että lapsen elämässä läsnä olevat aikuiset puhuvat eri sukupuolista arvostavasti sekä kunnioittavasti, sillä aikuisten asenteet vaikuttavat siihen, millaiseksi lapsen käsitys eri sukupuolista muodostuu. (Häggman-Laitila 2007, 7.) Samalla lapsi kiinnostuu myös kehon eri osista ja tätä kautta luonnollisesti myös alastomuudesta. Alaston keho voi ihmetyttää lasta, ja lapset ovatkin äärimmäisen taitavia esittämään kysymyksiä mieltä askarruttavista asioista. Kiinnostus eri sukuelimiä kohtaan myös lisääntyy, ja lapsi tahtookin oppia esimerkiksi oikeaoppisia nimityksiä kehon eri osille.

Aikuinen ja lapsi voivatkin yhdessä sopia heille luonnolliselta tuntuvia nimityksiä eri sukuelimille. Lapsille on kuitenkin hyvä opettaa eri kehonosista ja asioista myös yleissanat, vaikka kotona käytettäisiinkin lempinimeä esimerkiksi kehonosista. Tällä tavoin lapsi oppii yleisnimitykset, ja ymmärtää sekä tulee ymmärretyksi myös koulussa ja varhaiskasvatuksessa. On tärkeää, että lapselle vastataan kysymyksiin lyhyesti ja niin, ettei hänelle jää tunnetta, että hänen kysymyksensä olisivat olleet huonoja tai hölmöjä. Vaikka aihe tuntuisi aikuisen mielestä vaikealta, lapselle ei saa kertoa valheellista tietoa esimerkiksi haikaroista tai käyttää kehonosista keksittyjä nimiä ennen kuin niiden oikeat nimet on opeteltu. (Kihlström 2020, 100.)

Kehonosista keskusteltaessa aikuisen kanssa lapsi oppii uusia sanoja, sekä mallin miten puhua. Mikäli aikuinen kokee häpeää eri kehonosiin liittyen, nämä ajatukset tarttuvat herkästi myös lapsen mieleen. (Väestöliitto, puheeksi ottaminen [viitattu 1.8.2021].) Lapsi alkaa myös vertailla omaa kehoaan toisen kehoon jo alle viiden vuoden iässä.

Seksuaalisuuden ja minuuden tutkiminen voi olla monelle lapselle ja nuorelle herkässä kehitysvaiheessa haastavaa ja tuottaa esimerkiksi opittuja häpeän tunteita (Kihlström 2020, 158). Kun itseensä tutustumista eri ulottuvuuksilla on harjoitettu jo varhaisista vuosista asti, niin aihe ei tunnu niin haastavalta myöhemmissäkään kehitysvaiheissa. Aikuisten ja erityisesti varhaiskasvattajien tulisi korostaa sitä, kuinka nautinto ja kehosta lähtevä ilo lisäävät yksilön hyvinvointia ja tukevat itseymmärrystä. (Terävä 2021.) Kun esimerkiksi murrosiästä, kehon ja mielen muutoksista, sekä ihmissuhteista ja omista rajoista voidaan puhua avoimesti nuoren kanssa, voidaan tällä tavoin ennaltaehkäistä erilaisia mielenterveysongelmia, stressiä sekä ahdistuneisuutta. Nuoren kohentuneen itsetunnon, minäkuvan ja omien rajojen tiedostamisen myötä on mahdollista ennaltaehkäistä erilaisia hyväksikäyttöjä ja muun muassa sukupuolitauteja sekä vahinkoraskauksia. (Kihlström 2020, 230.)

4.2 Lapsen seksuaaliterveys

Kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista puhuttaessa on myös tärkeää muistaa, että tärkeänä osana sitä toimii seksuaaliterveys. Lapsen seksuaaliterveydestä huolehtiminen osana lapsen hyvinvointia on todella tärkeä osa lapsen kasvun ja kehityksen tukemista. On tärkeää tiedostaa, että seksuaalisuus, seksuaaliterveys sekä seksuaalikasvatus tarkoittavat lapsen,

nuoren ja aikuisen kohdalla eri asioita, ja lapsen seksuaalisuus tulee pitää omana erillisenä alueenaan. Väestöliiton ([viitattu 21.9.2021].), sivuilla on koottuna taulukko lapsen seksuaaliterveydestä ja siitä, miten hyvä seksuaaliterveys ja hyvinvointi näkyy lapsessa:

Kuva 2. Kuva hyvinvoivan lapsen seksuaaliterveyden määritelmästä. Kuvion tieto on muokattu Väestöliiton sivuston tiedoista. (Väestöliitto, [viitattu 21.9.2021]).

Kuten kuvasta 2 (Kuva 2.) ilmenee, lapsen seksuaalisuudella tarkoitetaan hyvin arkisia turvallisuuteen, hyvinvointiin, terveyteen ja sosiaalisuuteen liittyviä asioita. Monia näistä asioista voidaan harjoittaa myös kotona, mutta varhaiskasvatuksella on myös merkittävä rooli näiden osa-alueiden tukemisessa. Lapsen seksuaaliterveyteen liittyvät asiat on koottu tähän kuvaan Väestöliiton tietojen mukaisesti. (Väestöliitto, Lapsi ja seksuaaliterveys.)

4.3 Minäkuva ja itsetunto

Varhaiskasvatuksessa tuotetulla kehotunnekasvatuksella on lapsen minäkuva ja itsetuntoa tukeva vaikutus. Minäkuvalla ja itsetunnolla on suuri merkitys ihmisen elämässä, ja niitä tukemalla yksilön monitasoisista hyvinvointia voidaan parantaa huomattavasti. (Keltikangas-

Järvinen 2017, 19.) Lapsen itsetunto rakentuu niistä kokemuksista, joita ihminen saa ympäristöstä ja muista ihmisistä. Lapsuudessa itsetunnon kehittymiseen vaikuttaa oleellisesti myös se, kuinka lapsen elämässä läsnä olevat aikuiset hoitavat lasta ja kuinka nämä aikuiset suhtautuvat esimerkiksi kehoon ja sen tutkimiseen. (Keltikangas- Järvinen 2017, 147.) Itsetunnon kehittymisen kannalta on myös tärkeää, kuinka kasvattajat suhtautuvat lapsen suorituksiin, onnistumisiin ja epäonnistumisiin, sekä se, millaisena vanhemmat lasta pitävät ja mitä he tältä odottavat (Keltikangas-Järvinen 2017, 147).

Itsetunto on tärkeä ihmisen hyvinvoinnin ja toiminnan selittäjä (Keltikangas-Järvinen 2017, 13). Keltikangas-Järvisen (2017), mukaan itsetuntoa voi kuvata ihmisen kykynä luottaa itseensä, pitää itsestään ja arvostaa itseään havaitsemistaan heikkouksista huolimatta sekä nähdä oma elämänsä arvokkaana ja ainutkertaisena. Yksilön itsetunto vaikuttaa tämän tekemiin valintoihin ja päätöksiin, ja toiminnan seuraukset taas vaikuttavat yksilön itsetuntoon. Hyvän itsetunnon tuntomerkkeihin kuuluu myös kyky sietää pettymyksiä ja epäonnistumisia niin, että jokainen pettymyksen tunne ei samalla vahingoita rakennettua itsetuntoa. On tärkeää, että lapsi tietää, että vaikka ihminen tekisi jossakin asiassa virhearvion ja toimisi ikävällä tavalla toista kohtaan, se ei tee hänestä huonoa ihmistä. Epäonnistumisten ei tulisi johtaa itsesyytöksiin, vaan herättää pohdintaa siitä, kuinka seuraavalla kerralla voisi toimia eri tavalla ja mitä tilanteesta voisi oppia. (Keltikangas-Järvinen 2017, 25.) Hyvä itsetunto ei ole kuitenkaan jatkuvaa itsensä ihastelemista vaan totuudenmukaisen minäkuvan ylläpitoa, omien vajavaisuuksien kohtaamista myötätuntoisella asenteella, sekä itsensä arvostamista omista virheistä ja puutteista huolimatta (Keltikangas-Järvinen 2017, 93).

Minäkuvalla tai minäkäsityksellä tarkoitetaan samaa asiaa, eli lyhyesti ihmisen käsitystä omasta itsestään. Tämä käsitys voi liittyä esimerkiksi elämässä ilmeneviin rooleihin, henkilökohtaisiin ominaisuuksiin, ja se vastaa kysymykseen ”kuka minä olen?”. (Mielenterveystalo [Viitattu 7.9.2021].) Nykykäsityksen mukaan minäkuva on ensisijaisesti pitkäaikaisen oppimisen tulosta. Vahvaksi rakentunut minäkuva ja itsetunto auttavat yksilöä asettamaan omia rajojaan ja kunnioittamaan itseään ja omaa kehoaan. Vahva minäkuva ja itsetunto auttavat tunnistamaan niitä hetkiä, kun joku pyrkii rikkomaan rajojamme. Näin ollen minäkuvaa ja itsetuntoa vahvistamalla esimerkiksi jo varhaiskasvatuksen

kehotunnekasvatuksen avulla voidaan muun muassa ennalta ehkäistä erilaisia yksilöön kohdistuvia hyväksikäyttöjä. (Ihme 2009, 55.)

Minäkäsityksellä tarkoitetaan yksilön kokonaista näkemystä omasta itsestään. Tämä kokonaisvaltainen käsitys kattaa ihmisen fyysiset, sosiaaliset ja psyykkiset ulottuvuudet, arvot, tunteet, taustat sekä asenteet. Nämä näkemykset ovat vuorovaikutuksessa yksilön ympäröivään maailmaan sekä siinä oleviin ihmisiin ja yhteisöihin. (Ihme 2009, 55.) Varhaiskasvatuksessa tuotettu laadukas kehotunnekasvatus tukee lapsen minäkuvan kehitystä. Varhaiskasvatuksen kehotunnekasvatuksessa tulisi seksuaaliterapeutti Vilposen (Terävä 2021), mukaan korostaa sitä, miten nautinto ja kehosta lähtevä ilo lisäävät ihmisen hyvinvointia ja tukevat itseymmärrystä. Lapsille ja nuorille tulisikin antaa kehotunnekasvatusta sekä seksuaalikasvatusta nautinnosta käsin, eikä esimerkiksi pelottelun ja uhkakuvien maalailun kautta. Minäkuvaan liittyvä fyysinen ulottuvuus kattaa näkemyksen omasta kehosta. On tärkeää ottaa huomioon, että oma keho kiinnostaa lasta. Aikuisen tulisi esimerkillään näyttää lapsille, kuinka omasta kehosta ja sen osista puhutaan kunnioittavasti ja niiden oikeilla nimillä. Lapselle tulee esimerkin avulla osoittaa, että koko keho on arvokas ja siitä saa olla ylpeä. Tällä tavalla lapsen minäkuva saa vahvistusta jo varhaisista vuosista asti. (Terävä 2021.)

Mikäli lapsi havaitsee aikuisen puheessa esimerkiksi häpeää liittyen kehon eri osiin tai itseensä tutustumiseen, lapsi oppii, että aiheisiin liittyy häpeän tunne. Tällä syntyneellä häpeän tunteella on pitkäaikaisia vaikutuksia esimerkiksi yksilön itsetunnon ja minäkuvan kehittymiseen. Monet aikuisetkin kohtaavat elämässään tilanteita, joissa omaan kehoon ja tarpeisiin mielletään häpeää. Tällainen ajattelu on erittäin haitallista yksilön hyvinvoinnin sekä turvallisuuden kannalta, sillä moni itsetuntoon liittyvä haaste voi heijastua yksilön hyvinvointiin esimerkiksi erilaisten mielenterveysongelmien muodossa. Heikko itsetunto voi olla seurausta esimerkiksi jo lapsena tai nuorena ilmeneviin syömishäiriöihin, masennukseen ja ahdistukseen. (Anna 2010.) Terveen itsetunnon koti on rakastetussa kehossa, ja tätä kokemusta lapsille voidaan lisätä esimerkiksi lämpimän ja välittävän kosketuksen avulla. Lapsen tulisi voida kokea, että hänen kehonsa on ehjä, rakastamisen arvoinen ja kaunis juuri sellaisena kuin on. Itsetunnon pahin vihollinen on häpeä. Häpeän tunne on osa ihmisyyttä ja tärkeä tunne muiden joukossa, mutta häpeällä on myös suuria vaikutuksia itsetunnon kehittymiseen. Häpeää syntyy, kun lasta esimerkiksi torutaan.

Taapero kykenee havainnoimaan aikuisen ilmeitä, eleitä ja äänenpainoja tarkasti, ja torutuksi tulemisesta seuraa lamaantumis-, pysäyttämisen- tai poistamisreaktio. Toistuva torjuttu tuleminen kokemus tai niin sanotut kielteiset reaktiot omaan kehoon liittyen johtavat vakaviin itsetunto-ongelmiin, ja se voi purkautua myöhemmin elämässä tuhoisalla tavalla. (Sinkkonen, [viitattu 13.10.2021].)

4.4 Sukupuoli ja sukupuoli-identiteetti

Sukupuoli ja sukupuoli-identiteetti ovat moninaisia ilmiöitä, joita voidaan tarkastella todella monesta eri näkökulmasta. Yhteiskunnassamme on pitkään pidetty normina sitä, että sukupuolia on vain kaksi kappaletta, mies ja nainen. Tämä mustavalkoinen ajattelutapa on kuitenkin tänä päivänä jo vanhentunutta tietoa. Nämä kaksi sukupuolta ovat edelleen nykyään vallitseva enemmistö, mutta rinnalle on noussut viime vuosina myös runsaasti uusia sukupuolia. Kulttuurimme on ollut viime vuosina useassakin asiassa murroksen keskellä, ja muun muassa sukupuoli-, sekä seksuaalikäsitteet ovat rikastuneet huomattavasti. (Sukupuolen moninaisuus 2020.)

Kun puhutaan sukupuolienemmistöistä, eli miehistä ja naisista, puhutaan cissukupuolisuudesta. Osa väestöstä kokee kuuluvansa näistä jompaankumpaan, osa kokee olevansa näistä molempia, ja osa taas kokee olevansa jotain muuta. Kaikilla ihmisillä ei ole välttämättä lainkaan kokemusta omasta sukupuolestaan, jolloin käytetään termiä sukupuoleton. (Saan olla minä 2016.) Ensisijaisena sukupuolen määritelmänä tulisikin pitää ensisijaisesti henkilön omaa yksilöllistä kokemusta siitä, mitä hän tuntee olevansa (Sukupuolen moninaisuus 2020). Suomalainen ihmisoikeus- ja sosiaalialan kansalaisjärjestö Seta onkin kerännyt verkkosivuilleen jatkuvasti päivittyvän listauksen selityksineen moninaisista sukupuoleen ja seksuaalisuuteen liittyvistä termeistä. Olisikin tärkeää, että varhaiskasvatuksen ammattihenkilöstö pitäisi osaamistaan seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuuteen liittyen ajan tasalla. Ajantasaisen tiedon avulla sukupuolisensitiivinen varhaiskasvatus mahdollistuisi optimaalisesti.

Eri sukupuolista puhuttaessa kuullaan usein käytössä myös termi sukupuolen moninaisuus. Sukupuolen moninaisuudella pyritään kyseenalaistamaan kaksijakoinen ajatus siitä, että olemassa on vain kaksi sukupuolta. Sukupuolen moninaisuus voi olla monenlaista, kuten

esimerkiksi intersukupuolisuudessa se on kehollista tai biologista. On havaittu, että jo kromosomitasolla ihmisellä on useampia kuin kahta erilaista ilmenemismuotoa. (Sukupuolen moninaisuus 2020.) Intersukupuolisella henkilöllä voi olla syntymässä määritetystä sukupuolesta poikkeavat sukuelimet ja voi olla anatomiastaan riippumatta mitä sukupuolta tahansa. On myös tavallista, että aina kaikki eivät halua määritellä sukupuoltaan lainkaan. Tällöin sukupuolesta käytetään nimitystä muunsukupuolinen. (Sateenkaarisanasto 2021.) Varhaiskasvatuksen ammattihenkilöstöä velvoittava asiakirja Varhaiskasvatuksen perusteet (2018), korostaa sukupuolisensitiivisen kasvatuksen merkitystä. Jotta sukupuolisensitiivistä varhaiskasvatusta on mahdollista tuottaa, täytyy myös varhaiskasvatuksen arjessa ottaa huomioon erilaisten sukupuolten sekä perhemuotojen moninaisuus (Varhaiskasvatus, Seta [viitattu 22.7.2021]).

Yksilön sukupuoli-identiteetti rakentuu jokaisen henkilön subjektiivisesta kokemuksesta, ja omasta kokemuksesta siitä, mitä sukupuolta hän edustaa (Ylitapio-Mäntylä 2012, 35). Sukupuolikäsitys on tällä hetkellä moninaisimmillaan, kuin se on koskaan aikaisemmin ollut, ja tästä syystä myös tavat sukupuolikasvatuksesta täytyy ajoittain päivittää ajan tasalle. Yksilön kannalta tärkein keino määrittää omaa sukupuoltaan on itsemäärittely ja oivallus siitä, ettei ulkopuolelta tulevien yhteiskunnan asettamien normien tarvitse määritellä omaa identiteettiä tai sukupuolta. (Ounasvuori 2020.) Kehotunnekasvatuksen avulla lapsen itsemäärittelyn kehitystä voidaan tukea jo lapsen varhaisina vuosina.

Lapset ovat luontaisesti suvaitsevaisia eivätkä synnynnäisesti omaa syrjivää asennetta esimerkiksi eri ryhmiä kohtaan. Tästä johtuen myös lapsen käsitys omasta sukupuolesta on lapsuuden varhaisista vuosista lähtien äärimmäisen avoin, eikä lapsi kyseenalaista omia kokemuksiaan itsestään ja sukupuolestaan. Todetaankin, että sukupuoli tai sen yksilöllinen kokeminen eivät ole tulosta kasvatuksesta, vaan se on asia, joka kumpuaa lapsesta itsestään (Huuska & Karvinen 2012, 34). Mikäli lapsi havaitsee tai kokee, että vanhempi ei hyväksy lapsen kokemusta sukupuolestaan, lapsi voi kokea itsensä vääränlaiseksi tai vialliseksi. Vanhempi voikin jo varhain vaikuttaa lapsen itsetunnon kehitykseen omien asenteidensa sekä palautteen kautta. Vanhempi viestittää lapselle asioita esimerkiksi omalla katsekontaktillaan, ilmeillään, kosketuksellaan ja äänenpainoillaan. Näiden avulla vanhempi voi ilmaista lapselle, että tämä on arvokas ja kelpaa tälle omana itsenään. (Lapsen itsetunnon tukeminen 2017.)

4.5 Sukupuolisensitiivisyys varhaiskasvatuksessa

Mäki-Mantila ja Tiisjärvi (2017, 9), totesivat opinnäytetyössään, että sensitiivisyys käsitteenä tarkoittaa ihmisten kykyä aistia, oppia ja havainnoida asioita monista eri näkökulmista. Sensitiivisyyden avulla eri teemoja voidaan lähestyä hienovaraisesti ja avoimin mielin, ja se mahdollistaa uuden oppimista. Sukupuolisensitiivisyydellä tai sukupuolitietoisella tarkoitetaan pyrkimystä purkaa sukupuolten välisten erojen jyrkkää kahtiajakoa. Sukupuolisensitiivisyyden tarkoituksena onkin siis luoda avoimuutta sekä avata uusia mahdollisuuksia eikä rajata mitään pois. Joskus kuulijoilla saattaa herätä väärinkäsityksien vuoksi kärkkäitä mielipiteitä sukupuolisensitiivistä kasvatusta kohtaan, ja saatetaan luulla, että kyseessä on jokin varhaiskasvatuksen arkea monimutkaistavampi menetelmä, vaikka sukupuolisensitiivisen kasvatusteen tarkoitusperä on täysin päinvastainen. Sukupuolisensitiivisyyden tarkoituksena on korostaa yksilön mahdollisuutta päätöksentekoon ilman ulkopuolista rajoitteita tai uskomuksia sukupuoliin liittyvistä normeista. Tämä vapauttaa lasta ulkopuolelta tulevista odotuksista ja uskomuksista ja antaa tilaa lapsen omalle luovuudelle, haluille sekä tarpeille. (Kujala & Syrjäläinen 2010, 32.)

Lyhyesti selitettynä sukupuolisensitiivisyys voitaisiin kiteyttää lapsen ja lapsen aloitteiden kuulemista herkällä korvalla sekä matalalla kynnyksellä. Sukupuolisensitiivisen kasvatuksen tarkoituksena on tehdä tilaa jokaiselle lapselle olla omanlaisiaan tyttöjä, poikia tai muilla tavoin itsensä määrittäviä lapsia. (Seta 2018.) Aikuisen tulisi muistaa huomioida lapsi yksilönä ja persoonana ilman sukupuolien tai sukupuolettomuuden tuomia rajoitteita tai uskomuksia. (Tasa-arvoa päiväkotiin 2021.) Sukupuolisensitiivisyys sekoitetaan joskus samalta kuulostavaan termiin, sukupuolineutraaliuteen.

Sukupuolineutraaliudella tarkoitetaan sukupuolien välisten erojen kieltämistä tai piilottamista tarkoituksenmukaisesti, tai tarkoituksetta. Sukupuolineutraalit menetelmät saattavat haastaa hieman enemmän mielipiteitä kuin sukupuolisensitiivisen kasvatuksen keinot niiden hieman mustavalkoisemman ajatusmaailman vuoksi. Tärkeää on kuitenkin pystyä erottamaan sukupuolisensitiivisyyden sekä sukupuolineutraaliuden erot. Termit sekoitetaan usein keskenään, mikä saattaa aiheuttaa ristiriitaisia mielipiteitä sekä väärinkäsityksiä. (Kujala & Syrjäläinen 2010, 32.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

5.1 Tutkimuksen tavoitteet

Opinnäytetyöni tarkoitukseni on selvittää ja tutkia, kuinka laajasti käsite kehotunnekasvatus tunnetaan varhaiskasvatuksessa. Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää muun muassa sitä, millainen käsitys varhaiskasvatuksen henkilökunnalla on varhaiskasvatuksesta tuotettavasta kehotunnekasvatuksesta. Tärkeä näkökulma ja tutkimuksen kohde opinnäytetyössäni on myös se, millaisia ajatuksia, mielikuvia sekä kokemuksia varhaiskasvatuksen henkilökunnalla on kolme-viisivuotiaiden lasten kehotunnekasvatuksesta. Tutkimuksessani pyrin myös selvittämään sitä, onko varhaiskasvattajien omilla henkilökohtaisilla kokemuksilla kehotunnekasvatukseen ja seksuaalikasvatukseen liittyen vaikutusta siihen, miltä kehotunnekasvatuksen tuottaminen tuntuu tänä päivänä.

Kehotunnekasvatus ja seksuaalikasvatus aiheuttavat vielä ajoittain häpeileviä sekä hämmentyneitä reaktioita jopa aikuisissa. Tätä stigmaa on tärkeää poistaa pala palalta, sillä häpeä tai aikuisten ennakkoluulot ei saa olla esteenä lapsille kuuluvien oikeuksien opettamisessa. Epätietous lisää väärinkäsityksiä ja ennakkoluuloja, ja tietoutta lisäämällä meillä on mahdollisuus korjata vinoutuneita tai puutteellisia tietoja ja käsityksiä. (Kihlström 2020, 18.) Toivon, että tämä tutkimus vie edes hiukan eteenpäin sitä työtä, mitä monet tahot Suomessa ja maailmalla tekevät lasten oikeuksien edistämiseksi. Mikäli aihe on yhteistyöpäiväkodeissani vielä vieras, tavoitteenani on myös saada lisättyä tietoutta aiheen ympärille opinnäytetyöni avulla. Tarkoitukseni on myös vastata asettamiini tutkimuskysymyksiin:

1. Kuinka tuttu aihe varhaiskasvatuksen kehotunnekasvatus on varhaiskasvattajille?
2. Millaisia omia tuntemuksia ja kokemuksia varhaiskasvattajilla on kehotunnekasvatukseen liittyen omassa lapsuudessaan, ja mikä on niiden kokemusten vaikutus nykyhetkeen?

3. Kuinka varhaiskasvatuksen kehotunnekasvatusta tulisi kehittää?

Kun yksilön terveyttä ja hyvinvointia taataan jo varhaisista vuosista asti, se tulee heijastumaan myös yhteisöön ja sitä kautta koko yhteiskuntaamme (Väestöliitto, kehotunnekasvatus). Kun puhutaan yhteiskuntamme suurista teemoista, kuten nuorien mielenterveysongelmien, seksuaalisten hyväksikäyttöjen sekä marginalisoitumisen ehkäisystä, voidaan prosessi aloittaa jo varhaiskasvatuksen kehotunnekasvatuksella. Tämä kasvatus luo lapsiin itsevarmuutta, poistaa häpeää omien kehonosien ja mielihyvän ympäriltä, rikkoo tabuja sekä auttaa lasta tunnistamaan oikeuksiaan ja asettamaan omia henkilökohtaisia rajojaan. Kehotunnekasvatuksella on myös ennaltaehkäisevä vaikutus lapsien kaltoinkohteluun, seksuaaliseen häirintään ja lapsiin kohdistuvaan väkivaltaan liittyen. (Väestöliitto, seksuaaliterveys [viitattu 6.5.2021].)

Vaikka kehotunnekasvatus onkin terminä suhteellisen uusi varhaiskasvatuksessa, sitä on kuitenkin sivuttu varhaiskasvatuksessa jo hyvinkin pitkään. Viime vuosina aihe on kuitenkin saanut tarkennusta sekä oman termin, jolloin se on muodostunut mielenkiintoiseksi opinnäytetyönaiheeksi. Useat löytämäni opinnäytetyöt kehotunnekasvatuksesta oli tehty kehittämistyön näkökulmasta. Kehotunnekasvatuksesta varsinaista tutkimustietoa oli saatavilla suhteellisen vähän. Suurin osa tehdyistä tutkimuksista oli erilaisia aiheesta tehtyjä opinnäytetöitä, esimerkiksi pro gradu -tutkielmia sekä kandidaatintutkielmia. Aiheesta löytyi kuitenkin paljon perustietoa useammaltakin internetsivustolta. Erittäin hyviä tiedonlähteitä aiheeseen on esimerkiksi Väestöliiton, Talentian, ja MLL:n sivut. Myös YK:n lapsenoikeuksien sopimuksessa puhutaan siitä, että jokaisella lapsella on oikeus saada laadukasta kasvatusta terveyteen ja hyvinvointiin liittyen (Lapsen oikeuksien sopimus [viitattu 1.8.2021]). Lisäksi monissa laissa puhutaan myös lasten oikeudesta saada laadukasta ja monipuolista kasvatusta.

5.2 Tutkimuksen yhteistyötaho

Tutkimukseni yhteistyötahona toimii Seinäjoen seudun Steinerpäiväkotiyhdistys ry:n ylläpitämä yksityinen Steinerpäiväkoti Pajulintu. Steinerpäiväkoti Pajulintu on 91 paikkainen päiväkoti, joka tarjoaa osa- ja kokoaikaista varhaiskasvatusta. Päiväkodin henkilökunnalta

edellytetään varhaiskasvatukseen soveltuvan koulutuksen lisäksi myös steinerpedagogista koulutusta.

Pajulintu noudattaa varhaiskasvatuksessaan muiden steinerpäiväkotien tapaan steinerpedagogiikkaa. Steinerpedagogiikka varhaiskasvatuksessa on maailmanlaajuisesti tunnettu ja merkittävä pedagoginen metodi, jonka pääkohtina ovat lapsilähtöisyys, monipuolinen ja tasapainoinen kasvu, yksilöllisyyden huomioon ottaminen, itsenäinen ajattelu, luovuus ja oma-aloitteisuus. Steinerpäiväkoti Pajulintu pitää huolta lastensa kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista kaikilla sen eri osa-alueilla. Lapsille tarjotaan päiväkodin omassa keittiössä valmistettua laadukasta luomu- ja biodynaamisista raaka-aineista valmistettua ruokaa. Steinerpedagogiikassa otetaan myös huomioon monipuolisesti yhteiskunnalliset ja sosiaaliset arvot, kuten ihmisoikeudet, suvaitsevaisuus, demokratia ja tasa-arvo. Steinerpedagogiikka on suosittua maailmanlaajuisesti ja sitä sovelletaan monipuolisesti eri kulttuureissa ympäri maailmaa. Steinerpedagogiikan perustaja ja alkuideoiden kehittäjä on filosofian tohtori, kasvatustieteilijä Rudolf Steiner (1861–1925). (Steinerpäiväkoti Pajulintu, [viitattu 11.10.2021].)

Yhteistyöpäiväkoti tarjosi prosessin alusta saakka avoimen ja kiinnostuneen suhtautumisen opinnäytetyöni aihetta kohtaan. Steinerpäiväkoti Pajulinnun henkilökunnan suhtautuminen aiheeseen oli positiivinen ja päiväkodin henkilökunnan ilmapiiri oli kehittämismyönteinen. Steinerpäiväkoti Pajulintu mahdollisti minulle tämän tutkimuksen tekemisen ryhtymällä opinnäytetyöprosessini yhteistyötahoksi ja järjestämällä minulle heidän päiväkodin henkilökunnastaan haastateltavat työntekijät.

5.3 Laadullinen tutkimus

Toteutin tutkimukseni laadullista eli kvalitatiivista tutkimusmenetelmää käyttäen. Laadullisessa tutkimusmenetelmässä alussa luodut tutkimuskysymykset voivat muuttua vielä tutkimusprosessin aikana, toisin kuin määrällisessä tutkimuksessa. Laadullinen tutkimusmenetelmä on myös niin sanotusti ihmisläheisempi kuin määrällinen tutkimusmenetelmä. Kvalitatiivisessa tutkimusmenetelmässä menetelmänä voi olla esimerkiksi havainnointi tai henkilöhaastattelut. Menetelmässä oleellista on joustavuus monessakin suhteessa, eikä prosessi ole niin kankea. (Valli 2018, 82.)

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa sen tuloksissa ja aineistossa keskitytään usein pääsääntöisesti määrän sijaan laatuun, ja siitä johtuen kyseinen tutkimusmenetelmä onkin hyvin yleinen sosiaali- ja terveysalailla tehtävissä tutkimuksissa (Laadullinen tutkimus, 2015). Valitsin tutkimukseeni tämän tutkimusmenetelmän, sillä olin kiinnostunut haastateltavien henkilöiden omista mielipiteistä ja kokemuksista hyvin laaja-alaisesti. Koin, että toteuttamalla teemahaastattelun avoimilla kysymyksillä, minulla oli mahdollisuus saada tutkimuksessa monipuolisempia tuloksia kuin esimerkiksi kyselylomaketta ja suljettuja kysymyksiä käyttämällä. Laadullisen tutkimusmenetelmän keskeisiin periaatteisiin kuuluu jonkin ilmiön laajempi ymmärtäminen, ja siihen pyrin myös omassa opinnäytetyössäni tutkimusprosessissa. Tutkimukseni haastatteluissa käytän avoimia kysymyksiä, jotka on laadittu eri teemojen alle. Laadullisen tutkimusmenetelmän periaatteisiin kuuluu myös, että tutkimus on ei-numeraalisilla aineistolla tehtävää tutkimusta, jossa pyritään ei-numeraalisiin tuloksiin, ja tähän pyrin myös omassa opinnäytetyössäni. (H. Weselius, henkilökohtainen tiedonanto, 2017.)

5.4 Teemahaastattelu tiedonkeruumenetelmänä

Haastattelumenetelmänäni toimi tässä opinnäytetyössä teemahaastattelu. Teemahaastattelun avulla pyritään tuottamaan kokemukseen perustuvaa tutkimustietoa. (Hannila & Kyngäs 2008, 1.) Teemahaastattelu on astetta strukturoidumpi haastattelu kuin avoin haastattelu, eli niin sanottu puolistrukturoitu haastattelumenetelmä, jossa haastattelu etenee suunniteltujen teemojen mukaisesti. (Hannila & Kyngäs 2008, 3.) Teemahaastattelussa haastateltavien henkilöiden puheelle ja pohdinnalle annetaan runsaasti tilaa. Teemahaastattelussa haastattelutilanteet ovat aina haastateltavasta henkilöstä riippuen erilaisia, ja ennalta päätetyt teemat pyritään keskustelemaan kaikkien osallistujien kanssa läpi olematta kuitenkaan liian tiukka esimerkiksi etenemisjärjestyksen suhteen. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, [viitattu 11.10.2021].)

Teemahaastattelussa haastattelu kohdennetaan tiettyihin aihepiireihin, eli teemoihin (Hannila & Kyngäs 2008, 3). Valitsin teemahaastatteluuni kahdeksan eri teemaa, joiden avulla sain muodostettua monipuolisen ja kattavan kokonaisuuden, jonka avulla sain kerättyä tietoa tutkimukseni aiheesta. Haastatteluni teemoja olivat taustatiedot, kehotunnekasvatus käsitteenä, kehotunnekasvatuksen toteuttaminen, vanhempien

osallisuus, työympäristön- ja yhteisön tuki, omat tuntemukset ja kokemukset, kehittäminen sekä vapaa sana. Näiden teemojen alle suunnittelin kutakin teemaa kohden yleensä 2–4 avointa haastattelukysymystä. Kysymykset olivat kattavia, ja jokainen niistä käytiin läpi teemoittain jokaisen haastateltavan kanssa.

Teemahaastattelulle on tyypillistä että haastateltavat henkilöt ovat käyneet läpi haastattelun kannalta oleellisen, tai oleellisia tietyn tyyppisiä tilanteita. Haastattelu suunnataan siis yleensä haastateltavien henkilökohtaisiin ja subjektiivisiin kokemuksiin, joiden avulla saadaan yksilöllisiä ja kokemusperäisiä tutkimustuloksia. Teemahaastattelun avulla on mahdollista tutkia yksilön omia kokemuksia, ajatuksia ja tuntemuksia, ja se olikin yksi tärkeä syy, jonka vuoksi valitsin haastatteluuni juuri tämän menetelmän. (Hannila & Kyngäs 2008, 3.) Teemahaastattelun avulla minun oli mahdollista saada tutkittavien omat äänet, henkilökohtaiset kokemukset ja mielipiteet parhaiten kuuluviin. Tämä mahdollisti sen, että tutkimustulokseni ovat mahdollisimman autenttisia sekä ihmisten aitoja kokemuksia ja ajatuksia.

Valikoin haastattelussa käyttämäni kysymykset harkiten ja perusteellisesti pohtien kunkin kysymyksen tarpeellisuutta. Haastattelukysymykset on valikoitu ja muodostettu niin, että niiden avulla saatava tieto kattaa mahdollisimman laajoja osa-alueita olematta kuitenkaan liian laajoja, jotta vastaaminen olisi kuitenkin miellyttävää eikä liian haastavaa. Haastattelussa esittämäni kysymykset syntyivät ja kumpusivat tutkimukseni teoriasta. Kiinnostukseni koski aiheen tunnettavuutta varhaiskasvattajien keskuudessa sekä heidän omaa kokemusmaailmaansa liittyen kehotunnekasvatuksen toteuttamiseen varhaiskasvatuksessa.

Tutkimukseeni osallistui yhteensä viisi varhaiskasvattajaa Steinerpäiväkoti Pajulinnusta. Välitin tiedon lähestyvistä haastattelusta yhteistyöpäiväkodilleni, jonka jälkeen päiväkodin henkilökunta sai itse valita haastatteluuni osallistuvat henkilöt. Välitin haastattelurunkoni teemat päiväkodille jo etukäteen, jotta henkilökunnalla oli mahdollisuus tutustua teemoihin ennen päätöstä haastatteluihini osallistumisesta.

Haastatteluuni osallistui viisi varhaiskasvatuksen henkilökunnan jäsentä. Tutkimukseeni osallistuneiden henkilöiden kokemusvuodet sekä taustakoulutukset vaihtelivat, joka

mahdollisesti minulle monipuolisen otannan. Haastatteluuni osallistuneiden henkilöiden iät vaihtelivat noin 30–45 vuoden välillä. Tuomi ja Sarajärvi (2009, 85) pitävät tärkeänä sitä, että haastateltavilla henkilöillä olisi mahdollisimman laajaa tietoa tai kokemusta tutkittavasta aiheesta. Tämä toteutui haastatteluuni osallistuvien henkilöiden kohdalla, sillä he kaikki olivat ammattitaitoisia varhaiskasvattajia yhteistyöpäiväkodistani, ja heiltä löytyi runsaasti kokemusta ja näkemystä liittyen päiväkodin arkeen, sekä tietämystä siitä, kuinka kehotunnekasvatus toteutuu tai ei toteudu heidän päiväkodissaan. Varhaiskasvatuksen työkentälle valmistavia taustakoulutuksia henkilöiltä löytyi monia erilaisia. Koska haastateltavia henkilöitä osallistui tutkimukseeni suhteellisen vähän ja kyse oli melko pienestä päiväkodista, en kerro laajemmin esimerkiksi henkilökunnan taustakoulutuksista tai ammattinimikkeistä anonymiteetin säilymisen varmistamiseksi.

Haastattelut toteutettiin kasvokkain haastateltavan kanssa yhteistyöpäiväkotini omissa tiloissa. Haastattelut dokumentoitiin äänittämällä haastattelijan puhelimen ääninauhuria hyödyntäen. Samalla kirjattiin ylös lyhyitä muistiinpanoja kesken haastattelun, mutta pääosin haastattelu pyrittiin pitämään keskustelevana, ja niin, että haastattelija oli mahdollisimman läsnä haastateltavalle haastattelutilanteessa. Haastattelumateriaalit litteroitiin myöhemmin tietokoneella.

5.5 Aineiston keruu ja analyysi

Haastattelut, havainnointi, erilaisista asiakirjoista kootut tiedot sekä kyselyt ovat erilaisia kvalitatiivisen tutkimusmenetelmän aineistonkeruumenetelmiä. Nämä aineistonkeruumenetelmät ovat yleisimpiä ja niitä käytetään runsaasti varsinkin erilaisissa opinnäytetöissä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 83.) Esimerkiksi näitä aineistonkeruumenetelmiä käyttämällä tutkittavasta aiheesta on mahdollista saada monipuolista, kattavaa sekä luotettavaa kokemusperäistä tietoa. Oikein käytettynä nämä menetelmät antavat runsaasti tilaa esimerkiksi haastateltavien henkilöiden omille kokemuksille, joiden avulla taas saadaan potentiaalisesti uutta tietoa tutkittavasta aiheesta. Näitä edellä mainittuja aineistonkeruumenetelmiä kutsutaankin aineistonkeruun perusmenetelmiksi, sillä ne ovat aineistonkeruumenetelmistä kaikista yleisimpiä. (Hirsjärvi ym. 2009, 191.)

Käytin aineistonkeruumenetelmänä tässä laadullisessa tutkimuksessa teemahaastattelua. Kvalitatiiviselle tutkimukselle tyypillisten piirteiden mukaan myös tässä tutkimuksessa hankin tietoa opinnäytetyöni aiheesta kokonaisvaltaisesti ja niin, että tutkimuksessa ilmenevät tulokset ovat haastateltavien henkilöiden omia ja aitoja kokemuksia. (Hirsjärvi ym. 2009, 164.)

Tutkimusta varten olin jaotellut aiheeseeni liittyvät osat eri teemoihin, ja tutkittavat henkilöt saivat tutustua näihin teemoihin etukäteen ennen tutkimukseen osallistumista. Haastattelutilanteen alussa haastateltavan kanssa käytiin yhdessä läpi tutkimuksen tarkoitus sekä opinnäytetyöni aihe. Jokaisen tutkittavan kanssa käytiin yhdessä läpi Seinäjoen ammattikorkeakoulun asiakirja suostumuksesta tutkimukseen osallistumisesta. Asiakirjassa kerrottiin tutkimuksen nimi sekä tutkimuksen toteuttaja. Haastateltavan kanssa kerrattiin myös tieto siitä, että haastattelu äänitetään, jotta voin palata haastattelutuloksiin haastattelutulosten analyysivaiheessa. Haastateltava sai myös aikaisemmin valmistamani luettelon niistä teemoista, joita haastattelun aikana käydään läpi. Haastateltavalla oli näin mahdollisuus seurata etenemisjärjestystämme sekä käsiteltävää teemaa. Haastatteluja oli viisi kappaletta, ja yksi haastattelu oli kestoltaan noin 30–45 minuuttia.

Haastattelun alussa kartoitin haastateltavien tietämystä kehotunnekasvatuksesta käsitteenä. Tutkimuksen oletamus ei ollut, että aiheesta jo tiedettäisiin paljon, joten olin valmistellut etukäteen teoriaani perustuvan tiivistelmän kehotunnekasvatuksesta käsitteenä. Haastattelujen etu on ennen kaikkea niiden joustavuus ja se, että haastattelijalla on mahdollisuus esimerkiksi toistaa kysymys tai tarkentaa sitä tilanteen vaatiessa. Haastattelun aikana voi esittää tarkentavia kysymyksiä puolin ja toisin, sekä oikaista väärinkäsityksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73.) Haastattelun alussa otteeni ja suhtautumiseni haastateltavan tietämystä kohtaan oli erityisen utelias ja tunnusteleva. Luin kirjoittamani tiivistelmän kehotunnekasvatuksesta läpi kaikille haastateltaville varotoimenpiteenä, jotta kaikilla olisi haastattelun edetessä edes jonkinlainen käsitys aiheesta, josta puhutaan. Kävin tiivistelmän läpi haastateltavien kanssa jo heti ensimmäisen haastattelukysymyksen jälkeen, mikäli koin tarvetta avata tai tarkentaa aihetta haastateltavalle.

Analysoin keräämäni aineiston huolellisesti ja perusteellisesti. Perusanalyysimenetelmä, jota on mahdollista käyttää kaikissa laadullisen tutkimusmenetelmää käyttäen tehdyissä tutkimuksissa, on nimeltään sisällönanalyysi. Sisällönanalyysi on jo metodi itsessään, mutta sitä voidaan pitää myös teoreettisena kehyksenä, joka on mahdollista liittää eri analyysikokonaisuuksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91.) Sisällönanalyysin avulla pyritään saamaan tutkittava asia ja sen tulokset tiivistettyyn muotoon (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103). Sisällönanalyysillä tarkoitetaan lyhyesti pyrkimystä kuvata dokumentteja, eli tässä tapauksessa haastattelutuloksia sanallisesti tekstimuodossa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 106). Sisällönanalyysillä pyritään saamaan käsiteltävä aineisto tiiviiseen ja ymmärrettävään muotoon ilman, että sen sisältämä informaatio katoaa. Kvalitatiivisen tutkimuksen aineiston analysoinnin tarkoituksena on lisätä informaatioarvoa kokoamalla ja kasaamalla aineistosta hajanaiset tiedot yhdeksi selkeäksi, ymmärrettäväksi ja yhteneväiseksi informaatioksi. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108.)

Saamani tulokset olivat ensin äänitteinä puhelimellani, josta työstin jokaisen haastattelun kirjalliseen muotoon. Litteroin haastattelut yksi kerrallaan käsin, ja tästä sain tuloksena yhteensä 35 sivua kirjallista materiaalia. Haastatteluista saadun aineiston analyysimenetelmänä käytin teemoittelua. Teemoittelun ideana on etsiä aineistosta tiettyä teemaa kuvaavia näkemyksiä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93). Koska olin suorittanut haastattelun teemahaastatteluna, aineiston pilkkominen ja jäsentely oli suhteellisen helppoa. Teemahaastattelun ansioista haastattelun teemat muodostivat jo itsessään jäsennyksiä, joiden avulla aineistoa oli helpompaa käsitellä. Käytin tutkimukseni teemoittelussa teoriaohjaavaa analyysimenetelmää, mutta analysoin tulokset kuitenkin haastatteluiden vastaukset edellä pitäen. Opinnäytetyöni teoriaosuus toimi minulla teoreettisena viitekehyksenä koko tutkimukselleni ja teoriaosuus oli myös pohjana haastattelurunkoni laatimiselle. Tuotin opinnäytetyöhöni ensin vahvan teoreettisen pohjan, jonka jälkeen siirryin tutkimuksen tekoon ja haastattelujen laatimiseen. Kaiken tämän pohjana toimi teoriaosuus, jonka toteutin ensimmäisenä.

Taulukossa 1 (Taulukko 1.) on esimerkkejä teemoittelusta, jonka avulla analysoin tutkimukseni tuloksia.

Taulukko 1. Esimerkkejä teemoittelusta

YLÄTEEMA	ALATEEMA	ALKUPERÄISILMAUS
Varhaiskasvattajien omat kokemukset ja tunteet kehotunnekasvatuksesta omassa lapsuudessa ja niiden vaikutus nykyhetkeen	Häpeä liittyen kehotunnekasvatukseen ja seksuaalikasvatukseen	"Ei oo ollu kyllä mitään (kehotunnekasvatusta/seksuaalikasvatusta alle kouluikäisenä)...siis häpeähän tämmöseen liittyy, että kyllä pääsee johonki epämääräseen häpeän tunteeseen niinku omaan kasvuun ja olemiseen (liittyen)" "...toivoisin tosiaan että nostettas niinku enemmänki esille (kehotunnekasvatusta) ja sitä että kaikki niinku ymmärtäs sen ja että tavallaan sellanen häpeä poistuis siitä" "Se vaikuttaa sillä lailla että niinku ajattelee ett on kaikkia niinku "omia asioita" että niistä ei puhuta...Varmasti jos olis ollu ilmapiiri avoin aina sen asian (seksuaalikasvatus) suhteen niin varmasti vaikuttas toisella tavalla."
	Kehotunnekasvatus ja seksuaalikasvatus ollut puutteellista omassa lapsuudessa	"No ehkä sillä lailla niinku <u>nyt</u> ku ei osaa kauheesti (omasta lapsuudesta) niitä (Kehotunnekasvatus/seksuaalikasvatus) tilanteita nimetä, nii ajattelee että pitäis pitää niitä ainakin enempi nyt ja jotenki sitä kautta että ne on tärkeitä asioita" "Ei ei kotona eikä missään niinku kerhoissa tai päiväkodissa niin ei ei..tää on ollu aika uus juttu"
	Kehotunnekasvatusta ja seksuaalikasvatusta pelon ja negaation kautta	"Negatiivisen ja pelottelun kautta, et voi käydä sitte näin ja näin, et varsinki jossain sukupuolitaudeissa ollu..et se on ollu sellanen negatiivinen sävy kyllä kaikessa"

Kävin läpi tutkimukseni aineistoa, josta karsin pois tutkimukselleni epäoleellista tietoa ja valikoin ne asiat, jotka olivat tutkimukselleni oleellisia. Valikoin haastattelutuloksista

kuvaavia sitaatteja ja lainauksia aina tiettyä teemaa kohden, jotka kirjoitin ylös itselleni taulukkoon kohtaan ”alkuperäisilmaus”. Jaottelin nämä sitaatit ryhmiin samankaltaisuuksien perusteella, joista sain muodostettua alaryhmiä kohtaan ”alateema”. Alateemoista sain kokonaiskuvaa suurempaan pääteemaan, joka näkyy kuvassa kohdassa ”yläteema”. Haastattelutuloksia analysoin viitaten aikaisempaan kirjoittamaani teoriaosuuteen ja siellä ilmenneisiin teorioihin. Teoriaosuus toimi minulla koko tutkimusprosessin ajan taustalla ikään kuin pohjana sille, mitä lähdän tutkimaan ja millä tavoin. Tutkimustulosten analyysivaiheessa peilasin tuloksia aikaisempaan teoriaan, ja näin sain kokemuksestaan perustuvilla tutkimustuloksilleni vankan teoriapohjan.

5.6 Eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksen eettisiin periaatteisiin kuuluu tutkittavien henkilöiden ihmisarvon ja itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen. Näiden asioiden lisäksi tutkijan tulee kunnioittaa aineellista ja aineetonta kulttuuriperinnettä, eikä tutkimuksesta saa aiheutua tutkittaville henkilöille, yhteisöille tai muille tutkimuksen kohteille merkittäviä riskejä, vahinkoja tai haittoja. Suomen kaikissa tutkimuksissa tulee myös noudattaa Tutkimuseettisen neuvottelukunnan, TENKin, laatimia ohjeita hyvästä tieteellisestä käytännöstä. Nämä ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet on laadittu tutkittavien henkilöiden ja tutkijan tueksi, sekä suojaamaan tutkimuksen kohteena olevia ihmisiä. Ihmisiin kohdistuvissa tutkimuksissa eettiset kysymykset korostuvat eri tilanteissa. Ihmisten kohtaamisiin voi joskus sisältyä ennakoimattomia tekijöitä, jolloin eettisiä kysymyksiä tulee pohtia aina tilannekohtaisesti. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019, 7.)

Tämä tutkimus on toteutettu Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2019) mukaisia ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettisiä periaatteita noudattaen. Tutkimukseen ei ole kerätty tarkkoja henkilötietoja, esimerkiksi vastaajien nimiä tai yhteystietoja anonymiteetin säilymistä varmistamiseksi. Olen perehtynyt tietosuojakäytäntöihin opinnäytetyöprosessissa Seinäjoen ammattikorkeakoulun tietojärjestelmästä löytyvän 39 minuuttia pitkän tietosuojainformaatio videon avulla (Tietosuoja opinnäytetyössä 2020). Jokaisen haastateltavan henkilön kanssa on käyty ennen haastattelun alkua läpi SeAMKin haastattelulupalomake, jossa käydään läpi ehdot ja asiat, joihin haastateltava suostuu. Lomakkeen läpikäymisen jälkeen tutkimukseen osallistuva henkilö antoi tutkimuksen

aloittamiselle ja ehtoihin suostumiselle suullisen hyväksynnän, jonka jälkeen haastattelu aloitettiin. Haastattelutilanne pyrittiin pitämään haastateltavalle henkilölle mahdollisimman mukavana, joten haastattelijä äänitti haastattelutilanteen kirjallisen dokumentoinnin sijaan. Haastattelu äänitettiin tutkijan puhelimella, jotta tutkimustuloksiin oli mahdollista palata jälkeempään tutkimustulosten analyysivaiheessa. Haastattelun äänitys tuotiin haastateltavalle henkilölle tiedoksi haastattelulupalomakkeen läpikäynnin yhteydessä, jolloin haastateltava oli tietoinen tilanteen äänityksestä. Haastateltavalle tuotiin haastattelulupalomakkeen läpikäynnin yhteydessä ilmi, että hänellä on mahdollista keskeyttää haastattelu koska tahansa ilman perusteltavaa syytä.

Päiväkodin nimen julkaisemisesta tutkimuksen yhteydessä keskusteltiin yhdessä päiväkodin johtajan kanssa. Johtajan kanssa päädyttiin yhdessä siihen tulokseen, että päiväkodin nimen julkaisuun tutkimuksen yhteydessä on lupa. Haastattelussa keräsin haastateltavista taustatietoina haastateltavan iän, taustakoulutuksen, ammattinimikkeen ja työkokemusajan alalta. Tutkimuksen analyysivaiheessa päätin, etten julkista näitä tietoja minkään vastauksen yhteydessä täydellisen anonymiteetin säilymisen vuoksi. Vaikka tarkempia henkilötietoja ei kerättykään, niin haastateltavat olisivat olleet mahdollisesti tunnistettavissa taustatietojen perusteella, sillä kyseessä oli suhteellisen pieni päiväkotikoti, sekä haastatteluihin osallistui suhteellisen pieni joukko henkilökuntaa.

Haastattelut toteutettiin lähitapaamisena. Tarjosin henkilökunnalle mahdollisuutta toteuttaa tutkimus myös etänä esimerkiksi Teams-tapaamisen välityksellä, mutta päädyimme pitämään haastattelut kasvotusten lähitapaamisena. Haastattelussa kerätty äänitysmateriaali säilytettiin tutkijan puhelimella niin, että vain tutkijalla oli mahdollinen pääsy äänitteisiin salasavarmennusten ansiosta. Äänitetty aineisto litteroitiin tekstimuotoon tutkijan tietokoneella, ja litteroidut materiaalit säilytettiin tietokoneella salasanojen takana niin, että vain tutkijalla oli niihin pääsy. Tutkimusmateriaalit turvattiin koko tutkimusprosessin ajan ja hävitettiin asianmukaisesti välittömästi sen jälkeen, kun niiden säilyttäminen ei ollut enää tutkimuksen tekemisen kannalta välttämätöntä.

Tutkimukseni haastattelukysymykset oli laadittu tutkimukseni taustateoriaan pohjautuen. Haastattelukysymykset olivat hyvin neutraaleita, eikä niissä käytetty johdattelevia, tai harhaan johtavia kysymysrakenteita tai muotoiluja. Kysymykset muotoiltiin selkeästi ja ymmärrettävästi, ja tarjouduin aina tarkentamaan asiaa tai kysymystä, mikäli

haastateltavalla heräsi kysyttävää tai epäselvyyttä asiasta. Suoritin tutkimustani varten etukäteen koehaastattelun yhteistyöpäiväkodin ulkopuoliselle varhaiskasvattajalle. Koehaastattelun jälkeen keskustelin haastateltavan kanssa kysymyksien muotoilusta ja asettelusta ja muokkasin niitä paremmaksi saadun palautteen perusteella.

Tutkimuksen luotettavuutta, eli reliabiliteettia ja tasoa, sekä johtopäätösten pätevyyttä tulee tarkastella koko tutkimusprosessin ajan. Tutkimuksen luotettavuutta voidaan parantaa hyödyntämällä tutkimuksessa erilaisia taustateorioita, aineistotyyppisiä, näkökulmia sekä erilaisia aineiston analyysimenetelmiä. (Koppa 2021.) Teoriaosuuteni on opinnäytetyössäni kattava ja olen käyttänyt sen kirjoittamisessa monipuolisesti eri lähteitä. Lähteitä valikoidessani olen kiinnittänyt huomiota lähteiden päivämääriin, sekä tietoa tuottaneisiin henkilöihin ja organisaatioihin. Pysin valikoimaan teoriani lähteeksi mahdollisimman ajankohtaisia lähteitä niin kotimaisista, mutta myös ulkomaalaisista lähteistä. Lähteissäni olen hyödyntänyt monipuolisesti sekä painettuja materiaaleja että verkkoon julkaistuja lähteitä. Aineiston analyysimenetelmänä käytin teemoittelua, jonka taustateoriaa avasin tähän opinnäytetyöhön.

6 TULOKSET

Tuloksissa käsittelen haastatteluista saamaani materiaalia ja niistä saatuja tutkimustuloksia eri teemoista. Tulososiossa en käsittele koko tutkimuksesta saamaani materiaalia, vaan olen valinnut tutkimukseni kannalta oleellisimmat teemat, joita käsittelen tässä osiossa. Tutkimustuloksissani avaan Steinerpäiväkoti Pajulinnun varhaiskasvattajien näkemystä siitä, mitä kehotunnekasvatus on, ja kuinka tunnettu teema se on työyhteisön keskuudessa, kuinka kehotunnekasvatus toteutuu päiväkodin arjessa, varhaiskasvattajien omia henkilökohtaisia kokemuksia heidän saamastaan kehotunnekasvatuksesta ja sen vaikutuksia nykyhetkeen, sekä kehotunnekasvatuksen kehittämistä Steinerpäiväkoti Pajulinnussa. Olen tehnyt näistä jokaisesta aiheesta teemoittelun avulla analyysitaulukon, jonka sisällytän kuhunkin lukuun. Tutkimukseeni osallistui yhteensä viisi henkilökunnan jäsentä, joiden vastauksia käytän tässä tulososiossa materiaalina.

6.1 Varhaiskasvattajien näkemys siitä, mitä kehotunnekasvatus on

Tutkimuksen tuloksista selvisi, että kehotunnekasvatus on käsitteenä vielä vieras suurimmalle osalle varhaiskasvattajista. Käsitteen vieraudesta huolimatta lähes kaikki vastaajat kykenivät kuitenkin sanoittamaan ja listaamaan asioita, joita käsitteestä kehotunnekasvatus tulee mieleen. Useimmissa vastauksissa korostui, että kehotunnekasvatuksesta tuli vastaajille mieleen tunnetaidot, tunteiden sanoittaminen lapselle, omien rajojen opettelu, kehonosien nimeämisen opettelu. Kahdesta vastauksesta nousi esille myös seksuaalikasvatus sekä suurempana teemana lasten seksuaalisen hyväksikäytön ehkäisy kehotunnekasvatuksen avulla. Teoriaosuudessani tuli esille kehotunnekasvatuksen vaikutukset laajempiin yhteiskunnallisiin ongelmiin, joista yhtenä suurena nousi esiin lasten seksuaalinen hyväksikäyttö. Tutkimuksen tulokset osoittivat, että varhaiskasvatuksen henkilökunnassa on jo tietoa niistä mahdollisuuksista, joihin varhaiskasvatuksen kehotunnekasvatuksella voidaan parhaimmillaan vaikuttaa.

No ehkä sitä oman ja toisen kehon rajojen ymmärtämistä ja oppimista ja sitä mitä sielä omassa kehossa tapahtuu ja mitä se niinku tarkoittaa ja näin ajattelen ihan niinku tunteet kehossa ja kaikki tämmönen ja sitte just se raja, että miten kosketetaan toista.

Tärkeä asia kyllä omasta mielestä...ku lapsi voi kokee sielä netissä esim tavallaa ahdisteluita nii tosi tärkeä, että näistä puhutaan näi ajoissaki jo. Ja koulussaki varmasti puhutaan vielä lisää mut sitte kun perusta tulee jo päiväkodista ja eskarista.

...että se (kehotunnekasvatus) estää niinku vaikka lasten seksuaalista hyväksikäyttöä, että siinä niinku opetetaan sille lapselle se, että mikä on ok ja mikä ei ja niinku se, että rohkeutta siihen, että voi sanoa, että ei oo ok.

Ensimmäisten kysymysten jälkeen luin jokaiselle haastateltavalle teoriaani pohjautuvan tiivistelmän siitä, mitä kehotunnekasvatus tarkoittaa. Tämän tiivistelmän jälkeen kysyin haastateltavilta, millaisia tunteita ja ajatuksia käsite kehotunnekasvatus herättää heissä. Kaikki vastaajat olivat sitä mieltä, että aihe on erittäin tärkeä ja että siitä tulisi puhua enemmän. Neljä viidestä vastaajasta koki, että kehotunnekasvatus ei ole aiheena vielä tarpeeksi tuttu. Yksi vastaaja koki, että kehotunnekasvatus on aiheena aika tuttu. Suurin osa vastaajista kertoi paljon kokemuksiaan myös tunnetaitokasvatuksesta ja kokivat tämän tutumpana käsitteenä kuin kehotunnekasvatuksen. Tutkimustuloksista ilmeni, että kehotunnekasvatuksen toteutus on varhaiskasvattajille tuttua, mutta kehotunnekasvatus koettiin vieraana.

Se (kehotunnekasvatus) on todella tärkeä ja tarpeellinen kokonaisuus. Tosi tärkeä teema käydä lapsen kanssa läpi ja se niinkun nii...ku se kantaa nii eteenpäin pitkälle aikuisuuteen asti ne asiat et miten sä ittees suhtaudut ja kuinka sä ne omat rajat määrittelet ja kaikki se nii tää on niinku iso juttu.

Mä luulin olevani hirveen valveutunut tässä, mutta koko ajan huomaa enemmän itsessä miten paljon itsessäkin on sitä kehitettävää. Ja niinku toi on sellanenki aihe mitä pitäis enemmänki pitäis keskustella niinku ihan kaikissa taloissa.

Se (kehotunnekasvatus) on semmonen asia, jolla niinku...ku vaikka pienillä lapsilla ei löydy esim niinku sanoja kertoa et mitä niinku tuntuu, nii et sillä lailla niinku opetellaan niillä tunne- tai kehotunnekasvatustaidoilla opetellaan niitä tunnetiloja ihan niinku alusta alkaen. Siis tärkeä aihe ja sellanen, jota pitää niinku opettaa lapsille.

Varhaiskasvattajat kokivat erittäin tärkeänä myös lasten erilaisten tunteiden ja kokemusten sanoittamisen ääneen. Vastaajat tuottivat, että tunnetaidot ovat tutumpi kokonaisuus kuin itse kehotunnekasvatus. Vastaajat osasivat sanoittaa tunnetaitojen olevan osa kehotunnekasvatusta, mutta osa koki, ettei tunnetaitojen lisäksi osaa sanoittaa muuta

kehotunnekasvatukseen liittyvää asiaa. Tämä tulososio vastasi ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni, jossa tarkoitukseni oli selvittää, kuinka tuttu aihe varhaiskasvatuksen kehotunnekasvatus on varhaiskasvattajille.

Taulukossa 2 on kuvattu teemoittelun avulla haastateltavien suoria kokemuksia kehotunnekasvatuksen tunnettavuudesta varhaiskasvatuksessa:

Taulukko 2. Kokemukset kehotunnekasvatuksen tunnettavuudesta varhaiskasvatuksesta.

YLÄTEEMA	ALATEEMA	ALKUPERÄISILMAUS
Kokemukset kehotunnekasvatuksen tunnettavuudesta varhaiskasvatuksessa	Aihe on vielä jokseenkin vieras	"Kehotunnekasvatus on mulle sillä lailla niinku terminä vieraampi.." "Mä en tiedä paljon aiheesta, oon niinku tunnetaitoihin enemmän..." "Varmaan jotaki..emmä osaa sanoa" "Ei oo tarpeeks tuttu, että en oo käyny yhtäkään koulutusta tai mitään..että ainoastaan sen verran mitä nyt itte tulee ylipäätään seurattua.."
	Aihe on jokseenkin tuttu	"Oon aiheesta tosi kiinnostunut ja oon siitä paljon lukenut ja ollut monessa koulutuksessakin.."

Tähän taulukkoon (Taulukko 2.) on kuvattu teemoittelun avulla haastateltavien suoria sitaatteja liittyen kehotunnekasvatuksen tunnettavuuteen varhaiskasvatuksessa. Taulukosta ilmenee, että suurin osa vastaajista koki kehotunnekasvatuksen vielä käsitteenä vieraaksi.

6.2 Kehotunnekasvatuksen toteutuminen varhaiskasvatuksen arjessa

Selvitin tutkimuksessani myös mahdollisia keinoja ja menetelmiä, joiden avulla kehotunnekasvatusta tuotetaan varhaiskasvatuksessa. Neljä viidestä vastaajasta tuotti, että päiväkodissa ei ole käytössä erityistä menetelmää varhaiskasvatuksen

kehotunnekasvatuksen toteuttamiseen. Varhaiskasvattajat nimesivät menetelmiä, joiden avulla itse toteuttavat kehotunnekasvatusta lapsiryhmissään. Näitä mainittuja menetelmiä oli muun muassa maalaaminen, piirtäminen, aihepiiriin liittyvien kirjojen lukeminen lapsille, tunnetaitotuokiot, omien rajojen opettaminen lapselle, kehon osien nimeäminen sekä turvataitojen opettaminen.

Moni vastaaja piti vastauksissaan myös tärkeänä, että lapselle opetetaan, että myös lapsella on oikeus sanoa "ei". Varhaiskasvattajat pitivät tätä tärkeänä osana omien rajojen sekä turvataitojen opettamista. Osa vastaajista tuotti myös, että ei-sanon sanominen on tärkeä turvataito myös nuoruutta ja aikuisuutta ajatellen, joten on tärkeää opettaa sanomaan se jo lapsena.

Mutta nii niinku esimerkiksi siitä mitä itse olen lapsena inhonnut, että aina piti halata sitä kamalaa tätiä. Tai joka ei edes ollut niin kamala, mutta se oli kamalaa ko sitä piti aina halata, niin että niinku saa sanoa ei. Ei tarvi niinku antaa koskettaa itseään, jos ei halua. Oman ja toisen kehon rajojen ymmärtämistä. Saa sanoa ei.

Opettaa sitä, että koska saa koskettaa. Et se menee sit jo semmoseen turvataitojen opettamisen puolelle myöskin ja niinku semmonen mun mielestä tyypillinen tilanne, et mennää vaikka mummolaan ja mumma kaappaa sinne kainaloon ja sit on vähä sillee ettei haluaisi, niin opetettaa niinku tää, et jo lapsena saa sanoa, jos ei tahdo että kosketetaan, nii se on semmonen niinkun tärkeä asia.

Myös niinku sitä vahvistaa, että uskaltaa myös itse pitää ne rajat ja sanoo et tää ei oo nyt hyvä juttu.

Kaikki vastaajat kertoivat kehotunnekasvatuksen toteutuvan päiväkodin varhaiskasvatuksessa enemmän arjen hetkissä, kuin esimerkiksi suunnitelluissa tuokioissa. Vastauksissa myös ilmeni, että kehotunnekasvatusta toteutetaan tällä hetkellä enemmän niiden kasvattajien toimesta, joille aihepiiri on tutumpi. Vastauksissa kävi ilmi, että ne varhaiskasvattajat, jotka olivat itsenäisesti perehtyneet aiheeseen enemmän, tuottivat kehotunnekasvatusta suunnitellummin sekä tavoitteellisemmin. Vastaajat kokivat, että päiväkodissa on kehittämismyönteinen ja vapaa ilmapiiri ja esimerkiksi erilaisia tunnetaitohetkiä ja kehotunnekasvatusta saa tuottaa myös vapaamuotoisesti. Ne vastaajat, jotka kokivat epävarmuutta omasta osaamisestaan kehotunnekasvatukseen liittyen, kokivat

kehotunnekasvatuksen toteuttamisen haasteelliseksi. Moni vastaaja tuotti, että on paljon mahdollisuuksia hankkia itse tietoa ja perehtyä eri teemoihin, mutta moni koki sen olevan juuri oman kiinnostuksen varassa. Kolme viidestä vastaajasta tuotti, että kehotunnekasvatuksesta tulisi saada suunnitelmallisempaa ja tavoitteellisempaa niin, että ne arjessa tulevat kasvatustilanteet toimisivat vain lisänä ja tehostavana tekijänä.

...et saan tehdä ku oon kiinnostunut niistä asioista, niin saan kyllä sitte niinku toteuttaa sitä ihan vapaasti kuinka parhaimmaksi nään.

Kyllä et kun sen sais tänne niinku varhaiskasvatukseen semmosena niinku yhtenä tärkeänä teemana, et se niinku olis niinku ihan itsestään selvyys, että pidetään tunnetaito tai kehotunnekasvatustuokioita, et se olis semmonen normi.

Tuntuu, et se ku se on omas varassa periaatteessa se niinku tämän asian tutkiminen ja opiskelu, niin semmonen joku yhtenäinen joku vaikka parin tunnin joku koulutus olis siis sehän olis aivan mahtava juttu kyllä ehdottomasti.

Tutkimustuloksissa ilmeni, että lisätieto kehotunnekasvatuksesta lisäisi kehotunnekasvatuksen toteutumista päiväkodissa. Tutkimuksen tuloksien mukaan päiväkotiei tällä hetkellä tarjoa varsinaista materiaalista tukea tai esimerkiksi koulutuksia kehotunnekasvatukseen liittyen henkilökunnalle. Viisi viidestä vastaajasta oli kuitenkin sitä mieltä, että keskustelevaa tukea on jatkuvasti tarjolla päiväkodissa. Kaikki vastaajat mainitsivat päiväkodin tarjoamaksi tukitoimeksi esimerkiksi kuukausittaiset iltakokoukset ja maanantaipalaverit, joissa eri teemoista on mahdollista keskustella. Kaikki vastaajat olivat myös sitä mieltä, että kollegiaalista tukea on tarjolla joka päivä ja että työyhteisön sisällä keskusteluyhteydet aiheesta kuin aiheesta ovat hyvät. Kaikki vastaajat kokivat, että kehotunnekasvatuksesta on helppoa keskustella oman tiimin kanssa, ja kaikki vastaajat kokivat keskusteluyhteyden olevan avoin esihenkilön kanssa.

No mä oon nyt niin noviisi, että mää en oo ollu missään sellasessa koulutuksessa itte, että enemmänki se on sellasta kollegiaalista tukea, että pystyy keskustelemaan ja pohtimaan niitä asioita, että kuinka tän asian kanssa kannattas niinku edetä, jos tulee sellanen tilanne. Että sitä tukea on aina saatavilla.

Herkästi tuun myös tänne esimiehelle juttelemaan, jos tarvin jonku sellasen neuvon kuinka nyt kantsis edetä. Että saan kyllä tuen täältä. On todella avoin keskusteluyhteys ja tää on ihan parasta.

Vastauksissa ilmeni myös se, että varhaiskasvattajat tiedostivat, että jo kiinnittämällä huomiota aikuisten omiin asenteisiin ja suhtautumiseen asioihin pääsee pitkälle. Aikuiset voivat omalla esimerkillään opettaa lapsille kunnioittavaa tapaa puhua esimerkiksi omasta kehosta ja sen osista. Tässä kohtaa aikuisilla on mahdollisuus vaikuttaa ylisukupolvisen häpeään ja siihen, ettei sitä siirretä eteenpäin tuleville sukupolville. Kun aikuisen suhtautuminen kehoon tutustumiseen ja kehonkuvaan on neutraali tai jopa positiivinen, voidaan siirtää myönteistä suhtautumista omaan kehoon ja itseen myös lapsille. Yhdessä vastauksessa myös ilmeni, että vastaaja koki steinerpedagogiikan lisäävän avointa ja ihmettelevää ilmapiiriä päiväkodissa, joka taas edesauttaa saamaan lapsille turvallisen ja avoimen ilmapiirin eri asioiden ihmettelylle.

Mutta mä niinku ajattelen, että eniten se on siinä aikuisen asenteessa ja miten siihen asiaan (kehotunnekasvatus tilanteet) suhtaudutaan ja miten siitä asiasta niinku puhutaan.

Mutta sillai mä ajattelen, että steinerpedagogiikka teettää sen, että se on niinku sellanen voisko sanoo että hyväksyvämpi ja lapsen tavallaan niinku sellanen ihmettelevä asenne liittyy steinerpedagogiikkaan. Et mä koen, et se vähä niinku tulee senkin myötä, että täällä niinku eri lailla suhtaudutaan niihin lasten ihmettelyihin ja sellasiin.

Tutkimustuloksissa ilmeni myös, että tiedonpuute aiheesta on eräänä esteenä kehotunnekasvatuksen tuottamiselle varhaiskasvatuksessa. Suurin osa varhaiskasvattajista koki, ettei heillä ole riittävästi työkaluja ja tarvittavaa tietämystä kehotunnekasvatuksen toteuttamiseen, ja siitä syystä sitä ei ole mahdollista toteuttaa suunnitelmallisesti. Tutkimustuloksissa tuli ilmi, että mikäli jokin aihepiiri tuntuu kasvattajasta tutulta, siihen on helpompaa tarttua myös arjen tilanteissa. Epätietoisuus kehotunnekasvatuksesta aiheuttaa sen, että arjen tilanteet saattavat joskus lipua ohi, mikäli varhaiskasvattajalla ei ole tietotaitoa siihen, kuinka tilanteeseen tulisi puuttua.

Mulla ei oo niinku sellasia työkaluja eikä niinku tarvittavaa tietämystä nii se on sitte jääny, että sitä ei oo sitte pitäny. Se ehkä sitte puuttuu, että ei oo siihen työkaluja sellaseen niinku varhaiskasvatukseen varsinaisesti.

Se (arjen kehotunnekasvatustilanteisiin tarttuminen ja puheeksi ottaminen) on varmaan aika lailla kyllä niinku työntekijäkohtaista. Että tota koen, että joillekin on tosi vaikee puhua näistä ja ehkä itelekin se unnutus asia olis ollu vaikee, jos ei olis ollu lukenut aiheesta ja tavallaan tutustunu siihen aiheeseen, niin olis ollu ehkä vähä jotenki (sellanen olo), et miten mä nyt otan tän asian puheeksi niiden vanhempien kanssa. Mut sitte, ku ite oli jotenki nii varma, että miten tässä tilanteessa pitää toimia, nii sit siitä oli helppo puhua.

Taulukko 3. Kehotunnekasvatuksen toteutuminen varhaiskasvatuksen arjessa

YLÄTEEMA	ALATEEMA	ALKUPERÄISILMAUS
Kehotunnekasvatuksen toteutuminen varhaiskasvatuksen arjessa	Kehotunnekasvatusta konfliktitilanteissa ja nopeissa hetkissä	"No nyt tulee mieleen sellanen et "älä koske mua" saattaa tulla et jos joku toinen lapsi vaikka tekee jotakin" "Pitäs olla aina niin kärppänä niihin tilanteisiin tarttumassa, että kun se lapsia niin puhututtaa niin sitte niinku tarttua siihen hetkeen."
	Kehotunnekasvatuksen aiheet puhuttaa lapsia vessakäynneillä	"Kun ollaan potalla ja lapset tutkii, niin niistä asioista voidaan keskustella ja niistä voidaan olla kiinnostuneita..." "no varmaan siellä vessakäynneillä ainakin"
	Spontaaneja hetkiä arjessa	"No ne hetket ei oo varsinaisesti viikko-ohjelmaan kirjattuja vaan se on enemmänki niinku vähä semmosia spontaaneja...et siis tunnetaitohetkiä, mutta kehotunnekasvatushetkiä ei oo ollu"

Vastauksista tuli ilmi, että kehotunnekasvatukseen liittyvät teemat tulevat lapsilta puheeksi erityisesti arjen ohikiitävissä hetkissä. Vessa ja ruokailutilanteet osoittautuivat yleisimmiksi paikoiksi, joissa lapset tuottavat eniten kehotunnekasvatusteemaisia kysymyksiä ja ihmettelyjä (Taulukko 3.). Vastauksissa ilmeni, että varhaiskasvattajat toivoisivatkin eniten apukeinoja ja työkaluja juuri näihin arjen tilanteisiin, jotta potentiaalsiin kehotunnekasvatustilanteisiin tarttuminen olisi tehokkaampaa.

6.3 Varhaiskasvattajien omat kokemukset kehotunnekasvatuksesta omassa lapsuudessa ja niiden vaikutus nykyhetkeen

Tarkoitukseni oli kartoittaa myös sitä, millaista kehotunnekasvatusta tai seksuaalikasvatusta varhaiskasvattajat olivat itse lapsuudessaan tai nuoruudessaan saaneet ja millaisen vaikutuksen he kokivat niillä hetkillä ja tilanteilla olevan siihen, millaisia kehotunnekasvattajia he ovat tänä päivänä. Tutkin tässä kohtaa myös sitä, millaisia tunteita ja ajatuksia heidän omiin kehotunnekasvatuskokemuksiinsa liittyi heidän lapsuudessaan, ja kuinka ne vaikuttavat tähän hetkeen.

Neljä viidestä vastaajasta koki, että heidän lapsuudessaan (alle kouluikä) kehotunnekasvatuksesta, tai pienten lasten seksuaalikasvatuksesta ei puhuttu ollenkaan, tai puhuttiin hyvin vähän jonkun muun tahon toimesta kuin varhaiskasvatus (esimerkiksi vanhemmat). Yksi vastaaja muisti hetken mietinnän jälkeen lapsuudestaan tilanteen, jossa päiväkodissa oli puhuttu lapsille uimapukualueesta ja siitä, mikä on se kaikkein tärkein ja omin alue omassa kehossa. Vastauksissa tuli ilmi, että kehotunnekasvatus tai seksuaalikasvatus on alkanut suurimmalla osalla vastaajien lapsuudessa vasta nuoruuden tienoilla. Neljä viidestä koki, että nuoruudessa kehotunnekasvatus tai seksuaalikasvatus aiheuttivat teemoina häpeän ja nolouden tunteita.

Ei ollu kyllä mitään. Siis häpeähän tämmöseen liittyy, että kyllä pääsee sellaseen johonki niinku epämääräiseen häpeän tunteeseen liittyen johonki niinku omaan kasvuun tai olemiseen...jos siihen joku tunne liittyy, niin se olis häpeän tunne.

Ainaki koulusta mä muistan, et silloin jos puhuttiin just tämmöstä asiaa, nii kyllä se aina niinku nolotti ja että mistä tuo puhuu ja poskia punotti...

Noh niitä (kehotunne- tai seksuaalikasvatushetkiä) ei ollu, ja sitte et jos niitä oli, niin oli joku biologian tunti vaikka, nii sitte oli aina vaan niinku semmosta hauskaa, et kaikki niinku vaan kikatteli ja naureskeli et en tiedä. Noh kyllähän niitä niinku läpi käytiin sillä lailla, mutta aika semmosta et niinku...ei sitä voi niinku kuvata avoimena keskusteluna tai sellasena niinku jokapäiväisenä asiana, vaan että se oli sit vaan niinku semmonen jännittävä asia.

Vastauksissa tuli ilmi myös varhaiskasvattajien lapsuudessa tuotetun kehotunne- tai seksuaalikasvatuksen luonne ja laatu. Vastauksissa nousi esiin, että aikaisemmin

kehotunne- ja seksuaalikasvatusta tuotettiin enemmän negatioiden, pelottelun sekä uhkakuvien maalailun keinoin. Aiheita ei lähestytty nautinnon tai omien oikeuksien näkökulmasta, vaan seksuaalikasvatusta oli laadultaan enemmän valistavaa. Vastauksissa tuli myös ilmi vanhanaikainen ajatusmaailma seksuaalikasvatukseen liittyen, että seksuaalikasvatuksen on ennen pelätty ikään kuin yllyttävän nuoria seksin harrastamiseen, ja sekin on mielletty äärimmäisen negatiivisena asiana, joka tulisi pyrkiä estämään. Seksuaali- ja kehotunnekasvatuksen tarkoitus on kuitenkin päinvastoin suojata lapsia ja nuoria erilaisilta hyväksikäytöiltä ja antaa heille tietoa omista rajoistaan ja oikeuksistaan:

...ja nimenomaan ollu sellasta valistusta. Joo ja sellasen niinku negatiivisen ja pelottelun kautta, et voi käydä sitte näin ja näin, et varsinki jossain taudeissa, niinku sukupuolitaudeissa ollu. Mut joo ihan totta, et se on ollu sellanen negatiivinen sävy kyllä kaikessa. Ei todellakaan nautinnon kautta lähestytty teemaa. Sitä on varmaan ajateltu, et sitte se niinku lisääntyy nii paljo ja sitte tulee kaikkia uusia ongelmia kauheesti.

Et joku semmonen häpeä sielläkin (kehotunnekasvatusta/pienten lasten seksuaalikasvatusta) kelluu vielä sen asian ympärillä, et jotenki lapset ja seksuaalisuus yhdistäminen on niinku ihmisille jotenki vieras ajatus.

Kaksi viidestä vastaajasta koki, ettei lapsuudessa olleilla omilla kehotunnekasvatushetkillä tai niiden puutteella ole ollut juuri vaikutusta siihen, millaisia kehotunnekasvattajia he ovat tänä päivänä. Kolme viidestä kuitenkin vastasi tunnistavansa kehotunnekasvatuksen puutteen vaikutuksen omassa elämässään tänä päivänä, sekä vaikutuksen kehotunnekasvatuksen tuottajana nykyhetkessä. Kolme viidestä vastaajasta koki, että omassa lapsuudessa kohdatut asenteet ja ennakkoluulot vaikuttavat edelleen omiin asenteisiin tänä päivänä. Kaikki kolme vastaajaa olivat kuitenkin myös hyvin tietoisia tästä vaikutuksesta ja kykenivät kääntämään kehotunnekasvatuksen puutteen tämän päivän voimavaraksi kehotunnekasvatuksen tuottajana. Osa vastaajista tunnisti kehotunnekasvatuksen lapsen oikeutena ja siitä vaille jäämisen kaltoinkohteluna. Tästä kaltoinkohtelusta vastaajat kuitenkin saivat ammennettua energiaa ja tahtoa toteuttaa itse laadukasta kehotunnekasvatusta nykyisen ja tulevan sukupolven lapsille.

Siis kyllä varmasti vaikuttaa sillä lailla, että nyt kun niinku aikuisena osaa ottaa asioista eri lailla selvää ja on niinku kiinnostunut ja avoin niinku ottamaan selvää asioista nii ilmapiiri on avoimempi.

Tää on ehkä myös semmonen asia mikä mulla on tärkeä myös sen takia että mä koen että mua on kaltoin kohdeltu tän asian suhteen.

No mulla se vaikuttaa kyllä niin, että se nostaa sen asian tärkeyttä. Ja tavallaan niinku haluan, että tulevat sukupolvet, niinkun että se häpeä siitä niinkun poistuis ja erityisesti kaikki tämmöset kärjistetyt niinku lapsiin kohdistuvat vääryydet, että ne saatais edes osittain niinku kitkettyä sillä, että niinku lapset tietäis että tää ei oo ok ja pitää kertoa jollekin aikuiselle. Että aiheeseen liittyvät ennakkokäsitykset on tiukassa ja mä ymmärrän, että meitä edellinen ja varsinkin niitä edellinen sukupolvi, että niiden lapsuudessa se häpeä on ollut aivan jotain niinku on niinku lyöty sormille suurin piirtein, että tota parempaan päin.

Vastauksissa ilmeni myös eräs esimerkki siitä, kuinka aikaisemmin seksuaalikasvatukseen ja omaan kehoon mielletyt negatiiviset ja kielteiset asenteet voivat vaikuttaa lapsen itsetuntoon niin vahvasti, että seuraukset tästä jatkuvat pitkälle aikuisuuteen. Vastauksissa oli tunnistettu se syy-seuraussuhde häpeän iskostamisesta lapsen mieleen ja sen seurauksista aikuisuuteen.

Mulla on saman ikäinen kaveri, jonka äiti on opettanut, että hyi se on likainen älä koske sinne (pimppiin) ja hän on aikuisena opetellut sitten nauttimaan itsestään, niin mun mielestä se on aika kamalaa. Että mun mielestä erittäin hyvä että tää asia (kehotunnekasvatus) saadaan tiivistettyä niin, että sen voi lyhyesti selittää, että tää tarkoittaa tätä. Että peilaappa siihen niinku omaan lapsuuteen ja mikä olis voinu ehkä mennä toisella tavalla jos oltas oltu avoimempia.

Huolimatta omista vaille jäämisen kokemuksista kehotunne- ja seksuaalikasvatuksen suhteen 100 % vastaajista koki, että kehotunnekasvatuksen aiheista on luontevaa puhua lasten ja kollegoiden kanssa. Kaikki vastaajat kokivat, että tarpeen vaatiessa heillä on mahdollisuus kysyä tukea ja neuvoa arjen tilanteisiin muilta työyhteisön jäseniltä, ja aiheista on luontevaa keskustella myös omien työkavereiden kanssa.

...että kun lapsi on vaikka potalla ja lapsi tutkii (itseään), niin niistä asioista voidaan keskustella ja niistä voidaan olla kiinnostuneita...kun lapsi sieltä näyttää (pippeliä), niin voi sanoa että "jaa, sielä on sun pippeli" ja niinku lähetään sellasesta, että sinne saa koskea, mutta puhtain käsin.

Joo pystyy puhumaan tosi hyvin (tiimin kanssa kehotunnekasvatuksesta).

Loin taulukon teemoittelun avulla myös vastaajien omakohtaisista kokemuksista liittyen kehotunnekasvatukseen heidän lapsuudessaan.

Taulukko 4. Varhaiskasvattajien omat kokemukset ja tuntemukset kehotunnekasvatuksesta omassa lapsuudessa

YLÄTEEMA	ALATEEMA	ALKUPERÄISILMAUS
Varhaiskasvattajien omat kokemukset ja tuntemukset kehotunnekasvatuksesta omassa lapsuudessa ja niiden vaikutus nykyhetkeen	Häpeä liittyen kehotunnekasvatukseen ja seksuaalikasvatukseen	"Ei oo ollu kyllä mitään (kehotunnekasvatusta/seksuaalikasvatusta alle kouluikäisenä)...siis häpeähän tämmöseen liittyy, että kyllä pääsee johonki epämääräseen häpeän tunteeseen niinku omaan kasvuun ja olemiseen (liittyen)" "...toivoisin tosiaan että nostettas niinku enemmänki esille (kehotunnekasvatusta) ja sitä että kaikki niinku ymmärtäs sen ja että tavallaan sellanen häpeä poistuis siitä" "Se vaikuttaa sillä lailla että niinku ajattelee ett on kaikkia niinku "omia asioita" että niistä ei puhuta...Varmasti jos olis ollu ilmapiiri avoin aina sen asian (seksuaalikasvatus) suhteen niin varmasti vaikuttas toisella tavalla."
	Kehotunnekasvatus ja seksuaalikasvatus ollut puutteellista omassa lapsuudessa	"No ehkä sillä lailla niinku <u>nyt</u> ku ei osaa kauheesti (omasta lapsuudesta) niitä (Kehotunnekasvatus/seksuaalikasvatus) tilanteita nimetä, nii ajattelee että pitäis pitää niitä ainakin enempi nyt ja jotenki sitä kautta että ne on tärkeitä asioita" "Ei ei kotona eikä missään niinku kerhoissa tai päiväkodissa niin ei ei..tää on ollu aika uus juttu"
	Kehotunnekasvatusta ja seksuaalikasvatusta pelon ja negaation kautta	"Negatiivisen ja pelottelun kautta, et voi käydä sitte näin ja näin, et varsinki jossain sukupuolitaudeissa ollu..et se on ollu sellanen negatiivinen sävy kyllä kaikessa"

Taulukossa 4 on kuvattu varhaiskasvattajien omakohtaisia kokemuksia ja ajatuksia suoria sitaatteja käyttäen heidän omasta lapsuudestaan ja siellä saadusta

kehotunnekasvatuksesta. Sitaateissa on myös pohdintaa niiden kokemusten vaikutuksesta nykyhetkeen. Vastauksista on muodostettu alateemoja, joista on muodostettu yläteema.

6.4 Varhaiskasvatuksen kehotunnekasvatuksen kehittäminen Steinerpäiväkoti Pajulinnussa

Kaikki vastaajat kokivat kehotunnekasvatukseen liittyvän tiedon ja lisäkoulutuksen tarpeelliseksi. Suurin osa henkilökuntaa koki tiedonpuutteen yhtenä esteenä laadukkaan kehotunnekasvatuksen tuottamiselle ja koki kaipaavansa lisää varmuutta kehotunnekasvatuksen tuottamiseen. Vastaajat kokivat, että lisää varmuutta kehotunnekasvatuksen tuottamiseen saisi aiheeseen liittyvän tietotaidon myötä, jota voisi lisätä esimerkiksi uusilla aiheeseen liittyvillä materiaaleilla, kuten lastenkirjoilla sekä koulutuksilla.

...se oliski mahtavaa, että olis siihen joku et olis muidenki siihen helpompi tarttua, jos olis siihen joku semmonen pieni koulutus tai ihan mikä vaan, nii se olis helpommin lähestyttävää, et on kyllä ihan oman suunnittelun varassa.

No ihan vaan jotakin niinkun sellasta niinku syvällisempää jotaki psykologista niinku taustafilosofiaa aiheelle ja niinku vaikka mä puhuin äsken menetelmistä, mutta ennenku päästään menetelmiin, niin sen pitäs olla jo jotenkin iskostettu sillai paremmin mieleen. Että ehkä joku ihan tota semmonen psykologinen näkökulma aiheeseen olis hyvä, ja sitte sen lisäksi vielä sellasta arkeen siirrettävää toimintatapoja ja vaikka kuulla, et miten jossain päiväkodissa toteutetaan tätä, nii mä olisin kyllä heti ensimmäisenä sellasessa koulutuksessa mukana.

...semmonen joku yhtenäinen joku vaikka parin tunnin koulutus olis, siis sehän olis aivan mahtava juttu kyllä ehdottomasti.

Tietoa vois olla lisää.

Varhaiskasvattajilta nousi myös toive saada kehotunnekasvatuksen tuottaminen konkreettiseksi osaksi Steinerpäiväkoti Pajulinnun arkea niin, että toiminta ja sen toteutus olisi suunnitelmallisempaa ja tavoitteellisempaa. Vastauksista nousi esiin toive saada kehotunnekasvatus kirjatuksi osaksi esimerkiksi päiväkodin ryhmävasua, josta sen ottaminen osaksi viikkosuunnitelmaa olisi helpompaa. Henkilökunta toivoi myös

yhtenäisyyttä siinä mielessä, että koko henkilökunta saisi tietoa aiheesta, jotta kehotunnekasvatusta voitaisiin toteuttaa tasaisen laadukkaasti joka ryhmässä.

No ensinnäkin se pitäis saada arkeen ja niinku jokasen tiimiin. Ja se pitäis jotenki saada ujutettua jotenki ryhmävasuun tai johonki tällaiseen, et joku tiimi miettii sitä ja arvioi sitä, että miten sitä niinku oikeesti käytännössä tehdään ja että kiinnitettäs huomiota niihin tilanteisiin, jossa lapset nostaa niitä asioita esille, koska usein varsinkin jos se on itelle vaikea aihe, nii sit jotenki vaan menee ohi, et menee sitte sellaset herkullisetkin kohdat, jossa vois niinku sitä tuoda, nii ne menee ohi.

Varhaiskasvatuksen henkilökunnalta tuli runsaasti eri kehittämisideoita liittyen kehotunnekasvatuksen kehittämiseen Steinerpäiväkoti Pajulinnussa. Henkilökunta esitti ideoita ja toiveita muun muassa materiaaleista (lasten kirjat ja muut lasten kanssa käytettävät materiaalit), tiivistä info lehtistä jossa selitetään lyhyesti mitä on kehotunnekasvatus, mitä siihen kuuluu ja miksi sitä pitää toteuttaa, ammattilaisen pitämät lyhyet koulutukset aiheesta, käytännönläheisiä vinkkejä ja neuvoja arjen kehotunnekasvustilanteisiin (mitä esimerkiksi vastata lasten esittämiin kiperiin kysymyksiin, ja kuinka toimia ja reagoida erilaisissa tilanteissa), sekä syvempää taustafilosofiaa sekä psykologista näkökulmaa kehotunnekasvatuksesta.

No siis ihan mun mielestä pitäis lähteä siitä, et ku tää on vielä nii uus juttu, nii seki olis jo paljo että olis vaikka joku tietopläjäys vaan niinku, että semmonen niinku esite, tai joku missä vaan niinku kerrotaan yksinkertaisesti asiat ja mitä se on ja mitä voit tehdä, et ihan niinkin yksinkertainen asia. Ja sitte olis myös tällaset pienet koulutukset, jossa niinku kasvattajat saa työkaluja siihen, että miten ne voi sitä toteuttaa, että ees se et mitä se on, miksi sitä pitää tehdä, ja että miten voit tehdä sitä. Et niinku ihan nyt niinku tosi yksinkertaista, että sen ei tarvi olla mitään ihmeellistä, vaan todella yksinkertasilla asioilla sit sais kyllä lisättyä paljon varmasti varhaiskasvatukseen. Et ku se on niin vieras ja uus asia, niin enemmän sitä niinku tunnettuvuutta ja tutuksi aihetta.

Ajattelisin, että sellasta aika käytännön läheistä, josta sais sellasia käytännön vinkkejä. Et mun mielestä ne (lasten)kirjat on niinku tosi hyviä, että jos se aihe on sulle itselle vaikea, niin sit sä voit vähä niinku mennä sen kirjan taakse ja lukea sen kirjan, jolla sä annat niille lapsille tosi paljon tietoa, mutta sun ei tarvi niinku ite lähteä miettiä että "no kuinka mä nyt vastaan niiden vaikeisiin kysymyksiin".

Arkeen siirrettäviä toimintatapoja.

Se tieto on niinku ammattilaisilla, varhaiskasvattajilla ensiksi, sehän se on niinku se kivijalka.

Taulukossa 5 on kuvattu suoria sitaatteja haastatteluhenkilöiden vastauksista.

Taulukko 5. Varhaiskasvatuksen kehotunnekasvatuksen kehittäminen Steinerpäiväkoti Pajulinnussa.

YLÄTEEMA	ALATEEMA	ALKUPERÄISILMAUS
Varhaiskasvatuksen kehotunnekasvatuksen kehittäminen Steinerpäiväkoti Pajulinnussa	Kehotunnekasvatus osaksi varhaiskasvatuksen arkea	”Syvällisempää psykologista taustafilosofiaa..ja lisäksi arkeen siirrettäviä toimintatapoja” ”No ensinnäkin se (kehotunnekasvatus) pitäs saada arkeen ja niinku jokasen tiimiin ja se pitäs jotenki saada ujutettua ryhmävasuun.. et jokainen tiimi miettii sitä..Jos tulis koulutus niin kyllä menisin”
	Lisää tietoa kehotunnekasvatuksesta koulutuksen avulla	”Se on omassa varassa tämän asian tutkiminen ja opiskelu niin joku yhtenäinen vaikka parin tunnin koulutus olis nii sehän olis aivan mahtava juttu kyllä ehdottomasti” ”Tietoa vois olla lisää” ”..tällaset pienet koulutukset jossa niinku kasvattajat saa työkaluja siihen että miten ne voi sitä toteuttaa ja että mitä se ees on, miksi sitä pitää tehdä ja että miten voit tehdä..” ”No varmaan se että ihan alusta että ihan perustasta lähtee liikkeelle...Ehkä sellanen niinku peruspaketti aiheesta..että se tieto olis ammattilaisilla, varhaiskasvattajilla ensiksi, sehän se on niinku se kivijalka”

Näissä vastauksissa haastateltavat henkilöt pohtivat, kuinka varhaiskasvatuksen kehotunnekasvatusta voisi kehittää Steinerpäiväkoti Pajulinnussa. Vastauksia on analysoitu teemoittelun avulla, ja haastattelumateriaalin tuloksien alkuperäisilmauksista on muodostettu alateemoja. Nämä alateemat on taas jaoteltu taulukkoon laajemmaksi yläteemaksi. Muodostin näistä syntyneistä yläteemoista opinnäytetyöni tulososioon tutkimustuloksien pääteemat, joita avasin tuloksissa tarkemmin.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimustulosten mukaan päiväkodin varhaiskasvattajat kokivat kehotunnekasvatuksen käsitteenä vielä suhteellisen vieraaksi. Tilastollisesti Suomessa 37 % lapsista saa kehotunnekasvatusta, joka tarkoittaa, että ihan jokaisessa varhaiskasvatuksen yksikössä kehotunnekasvatuksen menetelmät tai tietous kehotunnekasvatuksesta ei ole vielä riittävää, jotta laadukasta kehotunnekasvatusta olisi mahdollista toteuttaa (Venesmäki, 2020). Tutkimustuloksissa ilmeni hieman hajontaa siinä, kuinka helposti vastaajat kykenivät esimerkiksi avaamaan omaa mielikuvaa käsitteeseen liittyen. Osalla vastaajilta oli melko kattava tietous kehotunnekasvatuksesta käsitteenä, kun taas osalle vastaajista aihe oli täysin vieras. Kun käsite oli avattu ja kerrattu henkilökunnalle, jokainen vastaaja koki kehotunnekasvatuksen erittäin tärkeäksi aiheeksi. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on luoda yhdessä huoltajan kanssa lapsen terveyttä ja hyvinvointia tukeva elämäntapa, jossa lapsen kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista huolehditaan. Myös Valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018, 47), kerrotaan, että lapsen itsestä huolehtimisen taitoja sekä arjen ja hyvinvointiin liittyvien taitojen oppimista täytyy pyrkiä tukemaan. Tutkimukseen osallistuneilta henkilöiltä löytyi mielenkiintoa ja uteliaisuutta aihetta kohtaan, ja kaikki olivat halukkaita vastaanottamaan uutta tietoa aiheeseen liittyen.

Tutkimukseni tuloksissa myös nousi esille, kuinka lapsena saatu kehotunnekasvatus ja aikuisen siihen liittyvä suhtautuminen ja lähestymistapa voi vaikuttaa lapsen ajatuksien ja itsetunnon kehittymiseen. Monessa vastauksessa ilmeni, kuinka hyvin varhaiskasvattajat olivat tietoisia aikuisten asenteisen vaikutuksista siihen, millaisia ajatuksia lapsi mieltää esimerkiksi omaan kehoonsa ja itsensä tutkimiseen. Varhaiskasvattajat tuottivat vastauksissaan, kuinka aikuinen kykenee jo omalla asenteellaan vaikuttamaan lapsen suhtautumiseen kehotunnekasvatukseen liittyen. Vastauksissa ilmeni, että mikäli aikuinen mieltää esimerkiksi oman kehon tutkimiseen häpeää ja kieltää lasta, lapsi oppii, että hänen teoissaan oli jotakin väärää. Mikäli aikuinen taas suhtautuu hyväksyvästi ja lempeästi siihen, kun lapsi vaikka tutkii omaa kehoaan, lapsi ei opi mieltämään häpeää aiheeseen liittyen.

Lastenpsykiatrian erikoislääkäri ja lääketieteen tohtori Jari Sinkkonen ([viitattu 13.10.2021]), totesi, kuinka tällaisella häpeän siirtämisellä ja torumisella voi olla lapsen elämän kannalta tuhoisia seurauksia. Sinkkosen ([viitattu 13.10.2021]), mukaan häpeää syntyy esimerkiksi

niissä tilanteissa, kun lasta torutaan. Jo pieni taapero kykenee havainnoimaan aikuisen ilmeitä, eleitä ja äänenpainoja äärimmäisen tarkasti. Toistuva torjutuksi tulemisen kokemus tai niin sanotut kielteiset reaktiot aikuiselta omaan kehoon liittyen voivat Sinkkoson ([viitattu 13.10.2021]) mukaan johtaa myöhemmin lapsuudessa, nuoruudessa ja aikuisuudessa muun muassa vakaviin itsetunto-ongelmiin ja näin altistavat sitä kautta yksilöä esimerkiksi erilaisille mielenterveyden häiriöille. Myös lapsille tulisi opettaa asioita enemmän nautinnon ja hyväksynnän kautta (Terävä 2021). Kun lapsille mahdollistetaan pienestä asti turvallinen tila ja avoin ilmapiiri, jossa on lupa ihmetellä erilaisia asioita, niin häpeän syntyminen aiheen ympärille voidaan minimoida. Kaikissa varhaiskasvatuksen henkilökunnan vastauksissa tuli ilmi, että he pyrkivät mahdollistamaan lapselle tällaisen turvallisen tilan, jossa on mahdollisuus esittää kysymyksiä tulematta torjutuksi. Osa vastaajista koki kuitenkin haasteita ja epävarmuutta siinä, kuinka tällaisissa yllättäen ilmenevissä tilanteissa, kun lapsi esimerkiksi esittää kiperiä kysymyksiä tulisi toimia. Vastauksissa ilmeni, että kasvattajat pyrkivät tekemään näissä tilanteissa aina parhaansa ja vastaamaan kysymyksiin mahdollisimman ikätasoisesti ja neutraalilla suhtautumisella, mutta osa koki kuitenkin kaipaavansa vielä lisää käytännön esimerkkejä, kuinka näissä tilanteissa voisi toimia mahdollisimman oikeaoppisesti ja sensitiivisesti.

Muutamasta vastauksesta nousi esille myös aihepiiri seksuaalikasvatus, sekä suurempana teemana lasten seksuaalisen hyväksikäytön ehkäisy kehotunnekasvatuksen avulla. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018, 25–26) sanotaan, että varhaiskasvatuksen tehtävänä on vahvistaa lapsen hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä asioita. Teoriaosuudessa tuli esille kehotunnekasvatuksen vaikutukset laajempiin yhteiskunnallisiin ongelmiin, joista yhtenä suurena asiana nousi esiin lasten seksuaalinen hyväksikäyttö. (Lapsen oikeuksien sopimus [viitattu 18.10.2021]) Tutkimuksen tulokset osoittivat, että varhaiskasvatuksen henkilökunnalla on jo jonkin verran tietoa siitä, kuinka laajoihin asioihin kehotunnekasvatus parhaimmillaan vaikuttaa. Kahdessa vastauksessa ilmi nousseet teemat esimerkiksi lapsien seksuaalisista hyväksikäytöistä osoittavat muun muassa sen, että mikäli kehotunnekasvatuksen avulla voidaan ehkäistä yksikin lapsen hyväksikäyttö, kehotunnekasvatus on ollut kaiken sen opettamisen ja kasvatuksen arvoista.

Tutkimuksessani pyrin selvittämään myös sitä, vaikuttavatko varhaiskasvattajien omat lapsuudenkokemukset kehotunne- tai seksuaalikasvatukseen liittyen heidän tuottamaansa

kehotunnekasvatukseen tai siihen liittyviin asenteisiin tänä päivänä. Minäkuvalla ja itsetunnolla on suuri merkitys ihmisen elämässä, ja niitä tukemalla yksilön monitasoista hyvinvointia voidaan parantaa huomattavasti. Lapsen itsetunto rakentuu niistä kokemuksista, joita yksilö saa ympäristöstä ja muista ihmisistä. (Keltikangas-Järvinen 2017, 19.) Tutkimustuloksissa ilmeni jonkin verran hajontaa tämän teeman kohdalla.

Osa vastaajista koki, että heidän lapsuutensa ajan seksuaalikasvatuksella tai sen puutteella ei ole ollut merkitystä heidän tänä päivänä ilmeneviin asenteisiin tai toimintamalleihin. Osa taas tuotti, että varsinkin huonona tai puutteellisena koettu seksuaalikasvatus omassa lapsuudessa on vaikuttanut omaan ajatusmaailmaan aiheen tärkeyttä korostavana teemana. Kehotunnekasvatukseen ja sen toteutumiseen vaikuttaa yhteiskunnassamme esimerkiksi kulttuuri ja normit. Vanhempiemme ja varhaiskasvatuksen henkilökunnan saama seksuaali- ja kehotunnekasvatus (tai sen puute), ylisukupolvinen häpeä oman kehon ja mielihyvän ympärillä vaikuttaa siihen, millaisia kehotunnekasvattajia olemme itse (Kihlström 2020). Osa vastaajista koki, että omien lapsuudenajan laiminlyöntien tai kaltoinkohteluiden seurauksena haluaa taata omalta osaltaan nykypäivän lapsille laadukasta kehotunnekasvatusta ja myönteistä kuvaa omaan kehoon liittyen, ja koki näiden kokemusten toimivan ikään kuin lisämotivaationa tuottaa tietoa ja kasvatusta.

Tutkimustuloksissa ilmeni myös vastaajien tai heidän läheistensä omakohtaisia kokemuksia siitä, kuinka ylisukupolvinen häpeä omaan kehoon liittyen voi vaikuttaa esimerkiksi kehonkuvaan nuoruudessa ja aikuisuudessa. Eräässä vastauksessa nousi esiin tutkittavan läheisen koskettava kokemus siitä, kuinka lapsuudessa kehoon mielletty häpeä ja vastenmielisyys on jättänyt niin suuren jäljen, että kyseinen henkilö on myöhemmin aikuisuudessaan joutunut tekemään valtavan työn oman nautintonsa löytämisessä sekä kehonkuvansa parantamisessa. Tämän kaltaiset tulokset vahvistavat sitä, kuinka pitkäaikaisia seurauksia esimerkiksi ylisukupolvisella häpeällä voi olla yksilön elämään. (Kihlström 2020.) Tätä stigmaa on tärkeää poistaa pala palalta, sillä häpeä tai aikuisten ennakkoluulot ei saa olla esteenä lapsille kuuluvien oikeuksien opettamisessa. Epätietous lisää väärinkäsityksiä ja ennakkoluuloja, ja tietoutta lisäämällä meillä on mahdollisuus korjata vinoutuneita tai puutteellisia tietoja ja käsityksiä. (Kihlström 2020, 18.)

Tutkimuksen vastauksissa ilmeni, että kehotunnekasvatuksen toteuttaminen koettiin lähes täysin arjen hetkiin nojautuvana toteutuksena. Kehotunnekasvatusta ei koettu toteutettavan tietoisesti ja suunnitelmallisesti esimerkiksi tuokioidenomaisesti tai suunniteltuina hetkinä, vaan toteutus koettiin tuloksissa pääosin arjen hetkiin reagoimalla. Vastauksissa tuli kuitenkin ilmi, että suurin osa varhaiskasvattajista toteutti kuitenkin suunnitelmallisesti esimerkiksi tunnetaitotuokioita pienryhmissä. Lapsi nauttii uusien asioiden oppimisesta, ja oppimisen ilon voi säilyttää suhtautumaan lapsen uteliaisuuteen ymmärtäväisesti ja avoimesti. Uusia asioita voi opetella lasten kanssa esimerkiksi leikin ja toiminnallisten aktiviteettien avulla, jolloin lapsen on mahdollista saada mielenkiintoisia ja onnellisia oppimiskokemuksia. (Häggman-Laitila 2007, 13–14.) Vastauksissa tuotiin esille kehotunnekasvatuksen tuottamisen menetelminä esimerkiksi omien rajojen ja turvataitojen opettamisen lapselle, maalaaminen, leikit, liikunnalliset aktiviteetit, sadut, lukeminen ja tarinoiden kertominen, draaman keinot, tunteiden sanoittaminen lapselle, lasten kysymyksiin vastaaminen eri tilanteissa ja aikuisen oma tapa reagoida eri tilanteisiin. Turvataitojen ja omien rajojen opettaminen lapselle kuuluu myös lasten perusoikeuksiin, joihin kuuluu muun muassa oikeus henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen sekä turvallisuuteen (Eduskunnan oikeusasiamies, [viitattu 19.10.2021]).

Vastaajat kokivat, että tunteiden nimeämistä ja opettelua toteutetaan päiväkodissa runsaasti ja tietoisesti. Vastauksissa tuli myös ilmi, että tietotaidot liittyen nimenomaan tunnetaitokasvatukseen olivat henkilökunnan kokemuksen mukaan hyvät verrattuna kehotunnekasvatukseen. Kehotunnekasvatus koetaan usein varhaiskasvatuksessa haastavammaksi teemaksi kuin tunnetaitokasvatus. Syynä tähän pidetään aiheen herättämää epävarmuutta, epätietoisuutta, sekä häpeää aiheen ympärillä (Cacciatore & Korteniemi-Poikela 2015, 23). Vastaajat kokivat, että suurimpana esteenä kehotunnekasvatuksen suunnitelmalliselle toteuttamiselle on tiedon puute. Vastauksissa tuli esille, että osa henkilökunnasta ei koe omaa osaamistaan aiheeseen liittyen niin laajaksi, että kokisi kykenevänsä toteuttamaan kehotunnekasvatusta suunnitelmallisesti. Suurimmassa osassa vastauksissa tuotettiin, että aiheeseen perehtyminen olisi pitkälti henkilökunnan omalla vastuulla. Henkilökunta toi vastauksissaan ilmi, että ne varhaiskasvattajat, jotka olivat enemmän kiinnostuneita kehotunnekasvatuksesta myös omassa elämässään, omasivat enemmän tietoa tästä aiheesta oman kiinnostuksensa kautta.

Lasten seksuaalikasvatus on ollut pitkään vaiettu aihe, josta edes varhaiskasvatuksen henkilökunta ei ole saanut riittävää koulutusta. Tästä seurauksena ammattilainen, joka kohtaa esimerkiksi lapsen seksuaalissävytteistä käyttäytymistä, lapsen kysymyksiä seksuaalisuuteen tai omaan kehoon liittyen tai epäilyä lapseen kohdistuvasta väkivallasta, on paljolti omien kokemusien, asenteidensa ja tunteidensa varassa. Ammattilaisten oma kokemusmaailma ei kuitenkaan anna riittäviä eväitä kohdata näitä kysymyksiä ja tilanteita vaadittavalla varmuudella ja pedagogisella otteella, vaan näiden kokemusten lisäksi tarvitaan faktaa ja koulutusta. (Vetoomus 2019.) Vastauksista tuli ilmi, että kaikki haastateltavat varhaiskasvattajat kaipaavat lisää koulutusta ja tietoa kehotunnekasvatukseen liittyen. Vilposen (2021) mukaan koulutus on nimenomaan pääasia, jota kehotunnekasvatuksen kehittäminen, laajentaminen sekä myös toteuttaminen vaatii. Osassa vastauksissa toivottiin myös lisää yhtenäisyyttä siihen, että jokaisella henkilökunnan jäsenellä tulisi olla hallussaan ainakin se, mitä käsite kehotunnekasvatus tarkoittaa, sekä niin sanottu peruspaketti toimintavalmiuksia takataskussaan erilaisia kehotunnekasvatustilanteita ja -hetkiä varten. Varhaiskasvatuksen henkilökunta kohtaa yleisellä tasolla työssään päivittäin tilanteita, jossa he pääsevät vastaamaan lasten esittämiin kysymyksiin esimerkiksi omasta kehosta, mutta kaikilla ei ole näitä tilanteita varten riittävää sanastoa, koulutusta tai tietoa. Tämä ilmiö tuli esille myös Väestöliiton kesäkuussa julkaisemassa vetoomuksessa, jossa vaadittiin koulutuksen tarjoamista henkilökunnalle työajalla (Kannanotto 2021).

Varhaiskasvattajat toivoivat kehotunnekasvatukseen liittyvään osaamiseen enemmän yhteneväisyyttä eri ryhmien välille, jotta kehotunnekasvatusta voitaisiin tuottaa tasalaatuisesti jokaisessa lapsiryhmässä. Seksuaalikasvatus ja kehotunnekasvatus on vielä tänä päivänä useissa eri kouluissa ja päiväkodeissa epätasalaatuista (Terävä 2021). Jokaisessa vastauksessa tähän toivottiin ratkaisuna lisää koulutusta ja tietoa henkilökunnalle. Osa vastaajista tuotti toiveen tuoda kehotunnekasvatus osaksi päiväkodin ryhmävasua, jotta toiminnasta olisi mahdollista saada tavoitteellisempaa, säännöllisempää, sekä suunnitelmallisempaa. Kehitysideana tuli eräässä vastauksessa ilmi, että esimerkiksi päiväkodin kuukausittainen henkilökunnan kaksi tuntia kestävä iltakokous voisi olla jonain kertana teemaltaan kehotunnekasvatus. Henkilökunta toivoi saavansa esimerkiksi aiheeseen liittyviä materiaaleja, kuten informoivia lehtisiä ja lastenkirjallisuutta tukemaan arjen kasvatustilanteita.

Osassa vastauksissa varhaiskasvattajat kokivat myös hyödylliseksi sen, että tietoutta kehotunnekasvatuksesta tuotaisiin lisää myös lasten vanhemmille. Kasvattajat kokivat vanhempien tietouden aiheesta helpottavan esimerkiksi kommunikaatiotilanteita työntekijöiden ja lasten vanhempien välillä, kun molemmilla osapuolilla olisi sama käsitys käsiteltävästä aiheesta. Eräässä vastauksessa tuotiin kuitenkin esille, että olisi tärkeää saada tietous kehotunnekasvatuksesta ensin varhaiskasvatuksen henkilökunnalle, jotta asiasta olisi helpompaa puhua asiantuntevasti.

Tutkimukseni tuloksien mukaan yhteistyöpäiväkotini henkilökunta koki suurta tyytyväisyyttä työyhteisön keskustelemaan ja kollegiaaliseen tukeen kehotunnekasvatukseen liittyen. Jokaisessa vastauksessa tuli ilmi, että työyhteisön jäsenien kanssa aiheesta keskusteleminen on luontevaa. Suuri osa vastaajista toi esille, että muusta työyhteisöstä saatu tuki koettiin erityisen tärkeäksi ja toimivaksi asiaksi. Työpaikalla kuvattiin olevan erittäin avoin ilmapiiri ja keskustelukulttuuri koettiin avoimeksi ja toimivaksi. Myös esihenkilön helposti lähestyttävyyys ja tuki työntekijöitä kohtaan sai kiitosta vastauksissa.

8 POHDINTA

Opinnäytetyöni aihe eli kolme-viisivuotiaiden lasten kehotunnekasvatus, syntyi oman kiinnostukseni kautta aihetta kohtaan. Kehotunnekasvatus varhaiskasvatuksessa on aiheena erittäin ajankohtainen ja suhteellisen uusi, joten aiheeseen liittyvien tutkimuksien tuloksista nousee esiin lähes joka kerta joitain uusia näkökulmia, joita aikaisemmissa tutkimuksissa ei välttämättä ole ilmennyt. Puhe lapsen seksuaalisista oikeuksista, omien rajojen asettamisesta, sekä itsetuntemuksesta on koko ajan lisääntymässä, ja hyvä niin. Ihmiset ovat tiedonjanoisempia ja haluavat oppia vielä jokseenkin uudesta aiheesta koko ajan enemmän.

Tunnetaitokasvatus oli minulle jo ennestään tuttu termi, josta olin äärimmäisen kiinnostunut. Olin kiinnostunut myös laaja-alaisemmin lasten kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista ja turvallisuudesta, joten tutkimus lasten kehotunnekasvatukseen liittyen tuntui luontevalta. Tunnetaitoihin liittyen tunteidenkirjon moninaisuus on kiehtonut minua jo pitkään, ja koen erityisesti häpeän tunteen erittäin mielenkiintoisena. Minulla oli ennako-oletus ja -käsitelmä siitä, että lasten ja seksuaalisuuden yhdistämiseen mielletään edelleen runsaasti häpeän tunnetta, joten halusin lähteä tutkimaan tätä aihetta opinnäytetyössäni. Tutkimukseni tulokset laajensivat näkemyksiäni siitä, millaisia tunteita kehotunnekasvatukseen ja sen toteuttamiseen mielletään päiväkotiympäristössä. Koen suureksi intohimokseni erilaisten tabuiksi miellettyiden aiheiden normalisoimisen ja koen, että kehotunnekasvatus, laaja-alainen seksuaalikasvatus sekä lapsen seksuaaliterveys ja turvallisuus ovat erittäin tärkeitä aiheita, joiden ympäriltä häpeän kitkeminen olisi suorastaan elintärkeää.

Olin aluksi suunnitellut tekeväni havainnoivan tutkimuksen kahteen erikokoiseen kaupunkiin liittyen varhaiskasvatuksen kehotunnekasvatukseen. Ymmärsin kuitenkin pian ajallisten resurssieni rajallisuuden ja päädyin rajaamaan tutkimukseni käsittelemään vain yhden päiväkodin kehotunnekasvatusta. Lähestyin opinnäytetyöni aiheeni kanssa seinäjokista Steinerpäiväkoti Pajulintua, joka otti aiheeni ja tutkimukseni avosylin vastaan. Päiväkodin yhteyshenkilö osoitti heti suurta kiinnostusta aihettani kohtaan ja pääsimme solmimaan sopimuksen opinnäytetyöprosessin aloittamisesta.

Opinnäytetyöni tutkimuskysymykset muuttuivat hieman tutkimukseni tekemisen aikana. Alkuperäiset kysymykseni kattoivat hyvin aiheen perustaa, sekä kehotunnekasvatuksen käytännön toteutusta päiväkodissa. Tutkimustuloksia analysoidessani kuitenkin huomasin erilaisia mielenkiintoisia teemoja, joita vastauksista nousi esille. Päädyin hieman laajentamaan tutkimuskysymyksiäni niin, että kykenin hyödyntämään esimerkiksi varhaiskasvattajien omia kokemuksia paremmin tutkimustuloksieni analyysivaiheessa. Tutkimuksen aikana minut yllätti se, kuinka paljon syvemmälle olisin halunnut teeman ympärillä vielä sukeltaa, mutta opinnäytetyöni rajoissa en voinut toteuttaa enää laajempaa tutkimusta. Häpeän tunne tutkimustuloksissa herätti minussa suurta kiinnostusta. Sain kyseiseen tunteeseen liittyen paljon erilaisia jatkotutkimusideoita, ja koen jatkotutkimukset aiheeseen liittyen myös erityisen tärkeäksi. Tutkimustuloksieni vahvistivat sen, että kehotunnekasvatuksella ja omaan kehoon mielletyillä tunteilla on kauaskantoisia vaikutuksia niin nykyhetkeen, mutta myös pitkälle aikuisuuteen, joten tästä syystä toivon, että aihetta tutkittaisiin vielä lisää.

Opinnäytetyöni tutkimustulokset ovat yhteistyötaholleni hyödyllisiä esimerkiksi kehotunnekasvatuksen kehittämisen näkökulmasta. Tutkimukseni tuloksien avulla yhteistyöpäiväkotini kykenee hahmottamaan muun muassa sitä, kuinka paljon lisätietoa aiheeseen liittyen olisi hyvä tuottaa henkilökunnalle. Koen, että tutkimukseni tulokset ovat todella merkityksellisiä yhteistyötaholleni, sillä niiden kautta yhteistyötaho saa uutta tietoa aiheesta, sekä konkreettisia kehitysideoita, joilla kehotunnekasvatusta voisi parantaa heidän päiväkodissansa. Tutkimuksen tuloksissa konkretisoitui, että henkilökunta koki kaipaavansa lisää tietoutta aiheesta. Muodostin tutkimustuloksista teemoittelun avulla analyysitaulukot. Sisällytin luomani analyysitaulukot tulososioon liitteiden sijaan siksi, että taulukot tukisivat tuloksiani sekä toisivat selkeyttä ja auttaisivat lukijaa hahmottamaan tuloksia paremmin. Loin analyysitaulukon jokaisesta tutkimukseni pääteemasta ja nämä taulukot on lisätty kunkin tulososion alle aina omaan aiheeseensa liittyen.

Tutkimustuloksissani vahvistui myös paljon asioita, jotka tukevat näkökulmaani siitä, että kehotunnekasvatuksen laatuun ja tietouteen tulisi kiinnittää huomattavasti enemmän huomiota varhaiskasvatuksessa ympäri koko Suomen ja jopa maailmanlaajuisessa mittakaavassa. Kyseessä on globaaleja ja yhteiskunnallisia ilmiöitä, jotka eivät ilmene vain meillä Suomessa. Erilaiset lapsiin kohdistuvat hyväksikäytöt, mielenterveysongelmat, sekä

itsetuntoon liittyvät haasteet ovat vain muutamia esimerkkejä, joihin jo varhaisessa lapsuudessa tuotetulla kehotunnekasvatuksella voidaan vaikuttaa. Kehotunnekasvatuksen avulla meillä on mahdollisuus vaikuttaa lasten itsetuntoon ja identiteetin vahvistamiseen, sekä auttaa heitä tunnistamaan omia rajojaan ja oikeuksiaan.

Pyrin valitsemaan opinnäytetyöni teorian pohjalle monipuolisia ja mahdollisimman luotettavia lähteitä. Koen, että esimerkiksi ammattilehtiä olisi voinut käyttää enemmänkin teorian tietoa vahvistamassa, mutta sain kuitenkin kaiken oleellisen tiedon teoriaani liittyen nykyisistä lähteistäni. Tutkimustulosten analysointi oli minulle uusi asia, eikä minulla ollut siitä aikaisempaa kokemusta. Alkukankeuden jälkeen tutkimustulosten analysointi oli sujuvaa ja koin analyysivaiheen todella mielenkiintoiseksi ja opettavaiseksi.

Koen, että opinnäytetyöprosessi kehitti eri sosionomin (AMK) kompetensseja monipuolisesti. Käytin eettistä osaamista ja pohdintaa tutkimuksen eettisyyttä arvioidessani. Käytin yhteiskuntaosaamisen osaamisaluetta valikoidessani sellaista aihetta, jolla on suuria yhteiskunnallisia vaikutuksia myös pitkällä aikavälillä. Käytin tutkimuksellista kehittämisosaamista toteuttaessani laadullisen tutkimuksen sosiaalialalla. Johtamisosaamista hyödynsin suorittaessani opinnäytetyöni yksin ja olemalla tällä tavoin prosessissa ikään kuin itseni johtaja. Aikataulutusta, suunnittelua ja toteutusta oli täysin minun itseni vastuulla, ja oli ilo huomata, että kykenin suoriutumaan näistä tehtävistä itsenäisesti tavoiteajassa.

Opinnäytetyöprosessi laajensi monipuolisesti kaikkia näitä mainitsemiani sosionomin kompetensseja omalla kohdallani. Prosessi oli minulle täysin uusi ja haastava, ja se sisälsi monia erilaisia elementtejä ja osia, joista minulla ei ollut aikaisempaa kokemusta. Opin prosessissa paljon yhteistyötaitoja toteuttaessani opinnäytetyön yhteistyökumppanilleni. Prosessi sisälsi myös runsaasti tiedonhakua ja lähteiden kriittistä arviointia, jonka koen olevan erittäin oleellinen taito sosiaalialan ammattihenkilöillä. Myös itsensä johtamistaidot kartoituivat prosessin aikana, kun koko toteutus oli oman toteutuksen ja aikataulutuksen varassa.

Tutkimukseni aihe on äärimmäisen mielenkiintoinen, todella tärkeä sekä ajankohtainen. Tutkimustulokseni vastasivat esitettyyn teoriaan toinen toisiaan täydentävästi, ja

tutkimustuloksieni avulla varhaiskasvatuksen kehotunnekasvatusta on mahdollista kehittää. Varhaiskasvatuksen kehotunnekasvatukseen ja häpeän tunteeseen kaikessa sen monimuotoisuudessa liittyen on mahdollisuus keksiä runsaasti erilaisia jatkotutkimusideoita. Jatkotutkimuksien teemoja ja aiheita voisivat olla esimerkiksi ylisukupolvinen häpeä, häpeän tunne liittyen omaan kehoon lapsuudessa ja nuoruudessa, lapsuuden ajan itsetunnon vaikutus yksilön elämään aikuisuudessa, lapsuuden ajan itsetunnon vaikutus yksilön seksuaalisuuteen nuoruudessa ja aikuisuudessa, lapsuudessa muodostuneen minäkuvan vaikutukset yksilön elämään nuoruudessa ja aikuisuudessa sekä ennaltaehkäisevät asiat ja niiden merkitys lasten seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyen.

Uskon ja toivon, että opinnäytetyöni avulla yhteistyöpäiväkoti ja kaikki muut opinnäytetyöni lukijat saavat opinnäytetyöni avulla kehotunnekasvatuksesta lisää tietoa. Toivon, että opinnäytetyöni antaa myös vastauksia siihen, miksi kehotunnekasvatusta pitää toteuttaa varhaiskasvatuksessa ja miksi se on niin tärkeää. Kehotunnekasvatus on jokaisen lapsen oikeus, eikä se saa jäädä toteutumatta esimerkiksi aikuisten kokeman häpeän takia aihepiiriin liittyen. Ylisukupolvinen häpeä omaan kehoon ja sen tutkimiseen sekä tarpeisiin ja rajoihin liittyen täytyy katkaista. Tietouden ja keinojen levittämisen, sekä aiheeseen liittyvän koulutuksen lisäämisen avulla meillä on ylisukupolvisen häpeän katkaisemiseen kaikki edellytykset.

LÄHTEET

- Anna. 2010. Itsetunto-ongelmat kiusaavat nuoria naisia. [Verkkoartikkeli]. [Viitattu 13.10.2020]. Saatavana: <https://anna.fi/hyvinvointi/itsetunto-ongelmat-kiusaavat-nuoria-naisia-kehita-hyva-itsetunto>
- Arosilta, H-M. 2019. Hyvä terveys. Uimapukusääntö ei riitä – puhu lapselle suoraan pimpistä ja pippelistä, niin suojelet häntä seksuaaliväkivallalta. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 20.10.2021]. Saatavana: <https://www.hyvaterveys.fi/artikkeli/vanhemmuus/kasvatus/uimapukusaanto-ei-riita-puhu-lapselle-suoraan-pimpista-ja-pippelista>
- Bildjuschkin, K. & Ruuhilahti, S. 2008. Seksiä vaatteet päällä. Helsinki: Tammi.
- Cacciatore, R. & Korteniemi-Poikela, E. 2010. Portaita pitkin. Lapsen ja nuoren seksuaalinen kehittyminen. Helsinki: WSOY.
- Cacciatore, R. & Korteniemi-Poikela, E. 2015. Seksuaalisuuden portaat. Helsinki: Grano Oy.
- Cacciatore, R. 11.8.2016. Lapsen seksuaalisuus aikuisen mielestä? [video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=8U66mmSpkVU&t=70s>
- Cacciatore, R. 19.11.2020. Lapsen kehotunnekasvatus. Oulu. [PowerPoint]. Dia 15. [Viitattu 6.5.2021]. Saatavana: <https://www.ouka.fi/documents/6593335/20064831/Lapsen+kehotunnekasvatus+Raisa+Cacciatore+19.11.2020.pdf/32ca4ba5-ce1c-4bfa-8c17-16be96478b6b>
- Eduskunnan oikeusasiamies. Ei päiväystä. Mitä ovat perus- ja ihmisoikeudet? [Verkkosivu]. [Viitattu 1.8.2021]. Saatavana: <https://www.oikeusasiamies.fi/fi/web/selkosuomi/mita-ovat-perus-ja-ihmisoikeudet->
- Hannila, P. & Kyngäs, P. 2008. Teemahaastattelu laadullisessa tutkimuksessa. [Verkkojulkaisu]. Helsinki. Stadia-ammattikorkeakoulu. Hoitotyön koulutusohjelma, Sairaanhoidaja (AMK). Opinnäytetyö. [Viitattu: 13.10.2021]. Saatavana: <https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/38214/stadia-1210852529-2.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uudistettu painos. Helsinki: Tammi
- Huuska, M. & Karvinen, M. 2012. Persoona on aina enemmän kuin sukupuoli. Teoksessa Ylitapio-Mäntylä, O. (toim.) Villit ja kiltit. Tasa-arvoista kasvatusta tytöille ja pojille. Juva: PS-Kustannus, 31–54.

- Hyvä kysymys. 2019. Seksuaalisuuden portaat. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 7.5.2021]. Saatavana: <https://www.hyvakysymys.fi/artikkeli/seksuaalisuuden-portaat/>
- Häggman-Laitila, A. 2007. Lapsi eri ikävuosina: 3-vuotias. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliitto. [Viitattu 21.7.2021]. Saatavana: <https://cdn.mll.fi/prod/2017/08/04174314/Lapsi-eri-ik%C3%A4kausina-3-v.pdf>
- Häggman-Laitila, A. 2007. Lapsi eri ikävuosina: 4-vuotias. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliitto. [Viitattu 22.7.2021]. Saatavana: <https://cdn.mll.fi/prod/2017/08/04174316/Lapsi-eri-ik%C3%A4kausina-4-v.pdf>
- Ihme, I. 2009. Arviointi työvälteenä. Lasten ja nuorten kasvun tukeminen. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kannanotto. 2021. Varhaiskasvatuksen henkilöstölle on annettava kehotunnekasvatuksesta täydennyskoulutusta työajalla. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 19.10.2021]. Saatavana: https://www.vaestoliitto.fi/uploads/2021/06/b92ebbc7-kehotunnekasvatuksen-koulutusta-varhaiskasvatuksen-henkilostolle_kannanotto.pdf
- Keltikangas-Järvinen, L. 2017. Hyvä itsetunto. Helsinki: WSOY
- Kihlström, M. 9.12.2020. Oikeilla nimillä: Seksuaalikasvatusopas aikuisille. Helsinki: Kosmos.
- Koppa. 2015. Laadullinen tutkimus. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 6.10.2020]. Saatavana: <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/laadullinen-tutkimus>
- Koppa. 27.9.2021. Tutkimuksen toteuttaminen: Tutkimustulosten luotettavuus ja pätevyys. Jyväskylän yliopisto. [Verkkosivu]. [Viitattu: 13.10.2021]. Saatavana: <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/tutkimusprosessi/tutkimuksen-toteuttaminen>
- L 11.6.1999/731. Suomen perustuslaki.
- L 13.4.2007/417. Lastensuojelulaki.
- L 13.7.2018/540. Varhaiskasvatuslaki.
- Lapsen itsetunnon tukeminen. 2.8.2017. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. [Verkkosivu]. [Viitattu 22.7.2021]. Saatavana: <https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/vanhemmuus-ja-kasvatus/lapsen-itsetunnon-tukeminen/>
- Mielenterveystalo. Ei päiväystä. Minäkuva ja vaikea elämäntilanne. [Verkkosivu]. [Viitattu 7.9.2021]. Saatavana:

https://www.mielenterveystalo.fi/nuoret/itsearviointi_omaapu/omaapu/toivo/Pages/osio_7.aspx

Mäki-Mantila, E. & Tiisjärvi, E. 2017. Sukupuolisensitiivisyys varhaiskasvatuksessa kasvattajien näkökulmasta. [Verkkojulkaisu]. Seinäjoki: Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Sosionomi (AMK). Opinnäytetyö. [Viitattu 16.7.2021]. Saatavana: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/135756/Ella_Tiisjarvi.pdf;jsessionid=17FAC2E91C9FF2426DA3162C8375A24A?sequence=1

Nurmiranta, H., Leppämäki, P., Horppu, S. 2009. Kehityspsykologiaa: Lapsuudesta vanhuuteen. 4. muuttumaton painos. Helsinki: Kirjapaja.

Opetus ja kulttuuriministeriö. 2016. Tasa-arvoa päiväkotiin. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 31.8.2021]. Saatavana: <http://www.tasa-arvoinevarhaiskasvatus.fi/wp/wp-content/uploads/2016/08/TASAArvoap%C3%A4iv%C3%A4kotiin.pdf>

Opetushallitus. 2018. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 26.4.2021]. Saatavana: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf

Ounasvuori, S. & Haapavirta, K. 2020. Norlandia päiväkodit Jyvässeutu Oy:n työntekijöiden sukupuolisensitiivisyyteen liittyvä osaaminen. [Verkkojulkaisu]. Pieksämäki. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Sosionomi (AMK). Opinnäytetyö. [Viitattu: 6.5.2021]. Saatavana: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/353339/Haapavirta_Kati%20ja%20Ounasvuori_Satu.pdf?sequence=2

Parkkonen, M. 25.3.2020. Tietosuoja opinnäytetöissä. Seinäjoen Ammattikorkeakoulu. [Video]. [Viitattu: 13.10.2021]. Vaatii käyttöoikeuden.

Peda.net. Ei päiväystä. Kehotunnekasvatus. Jokaisen lapsen oikeus. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu: 6.5.2021]. Saatavana: <https://peda.net/joensuu/jsv1/vinkkipankki/tjk/kl/k:file/download/7c0ba685228cfe90fe0509d75039e6a4e919ba4f/KEHOTUNNEKASVATUS.pdf>

Peda.net. Ei päiväystä. Steinerpedagogiikasta. Steinerpedagogiikan luonnehdinta. [Verkkosivu]. [Viitattu 31.8.2021]. Saatavana: <https://peda.net/steinerkasvatus/tietoa2/steinerpedagogiikasta>

Puheeksi ottaminen. Ei päiväystä. Väestöliitto. [Verkkosivu]. [Viitattu 22.7.2021]. Saatavana: <https://www.vaestoliitto.fi/ammattilaiset/lasten-kehotunnekasvatus/vaestoliiton-kehotunnekasvatus/puheeksi-ottaminen/>

Saan olla minä. 13.6.2016. Sexpo. [Verkkosivu]. [Viitattu 22.7.2021]. Saatavana: <https://comics.sexpo.fi/sarjis/saan-olla-mina/>

- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. [Verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. [Viitattu 11.10.2021]. Saatavana: <https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/>
- Sateenkaarisanasto. 24.3.2021. Seta. [Verkkosivu]. [Viitattu 22.7.2021]. Saatavana: <https://seta.fi/sateenkaaritieto/sateenkaarisanasto/>
- Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma. 2017. Meirän VaSu. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 31.8.2021]. Saatavana: <https://www.seinajoki.fi/wp-content/uploads/2020/04/Meiran-vasu-Seinajoen-kaupungin-varhaiskasvatussuunnitelma.pdf>
- Seta. 2018. Sukupuolineutraalissa ja sukupuolittietoisessa kasvatuksessa on eroa. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 7.9.2021]. Saatavana: <https://seta.fi/2018/09/26/sukupuolineutraalissa-ja-sukupuolittietoisessa-kasvatuksessa-on-eroa/>
- Sex Education. 2019. Sexuality, Society and Learning. European Expert Group on Sexuality Education.
- Sinkkonen, J. Ei päiväystä. Lapsen ja nuoren hyvän itsetunnon kehitys. Turun Yliopisto. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 13.10.2021]. Saatavana: <https://skooppi.fi/wp-content/uploads/sinkkonen.itsetunto.pdf>
- Steinerpäiväkoti Pajulintu. Ei päiväystä. Kasvatus. [Verkkosivu]. [Viitattu 31.8.2021]. Saatavana: https://pajulintu.fi/?page_id=8
- Steinerpäiväkoti Pajulintu. Ei päiväystä. Yleistietoa. [Verkkosivu]. [Viitattu 1.8.2021]. Saatavana: https://pajulintu.fi/?page_id=6
- Sukupuolen moninaisuus. 10.5.2020. Sexpo. [Verkkosivu]. [Viitattu 22.7.2021]. Saatavana: <https://sexpo.fi/kootusti-tietoa/sukupuolen-moninaisuus/>
- Syrjäläinen, E. & Kujala, T. 2010. Sukupuolittietoinen tasa-arvokasvatus - vaiettu aihe opettajakoulutuksessa ja koulun arjessa. Teoksessa Suortamo, M., Tainio, M., Ikkävalko, L., Palmu, E., Tani, T., Tani, S. (toim.): Sukupuoli ja tasa-arvo koulussa. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Talentia. 2021. Varhaiskasvatuksen henkilöstölle on annettava kehotunnekasvatuksesta täydennyskoulutusta työajalla. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 6.8.2021]. Saatavana: <https://www.talentia.fi/uutiset/varhaiskasvatuksen-henkilostolle-on-annettava-kehotunnekasvatuksesta-taydennyskoulutusta-tyoajalla/>
- Terävä, H. 2021. Seksuaalikasvatus pitäisi aloittaa jo päiväkodissa. [Verkkojulkaisu]. Yle. [Viitattu 7.9.2021]. Saatavana: <https://yle.fi/uutiset/3-12035270>

- Terävä, H. 2021. Yle. Seksuaalikasvatus pitäisi aloittaa jo päiväkodissa, sanoo terapeutti, joka näkee puutteellisen seksuaalikasvatuksen tulokset vastaanotollaan. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu 19.10.2021]. Saatavana: <https://yle.fi/uutiset/3-12035270>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisältöanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki: Tammi
- Unicef. Ei päiväystä. Lapsen oikeuksien sopimus. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu 1.8.2021]. Saatavana: <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>
- Vainio, S. 2013. Carpe Diem!: Lastentarhanopettajien näkemyksiä seksuaalikasvatuksesta päiväkodissa. [Verkkajulkaisu]. Tampere: Tampereen ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. [Viitattu 21.7.2021]. Saatavana: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/61536/Vainio_Sini.pdf?sequence=1
- Valli, R. 2018. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. PS-Kustannus.
- Varhaiskasvatus. Ei päiväystä. Seta. [Verkkosivu]. [Viitattu 22.7.2021]. Saatavana: <https://seta.fi/sateenkaaritieto/ammattilaisille/opetusala/varhaiskasvatus/>
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2018. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Opetushallitus (OPH). [Viitattu 22.7.2021]. Saatavana: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf
- Venesmäki, E. 2020. Maailman kuvalehti. Kehotunnekasvatus antaa lapsille valmiudet asettaa omat rajansa. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu 6.5.2021]. Saatavana: <https://www.maailmankuvalehti.fi/2020/4/pitkat/kehotunnekasvatus-antaa-lapsille-valmiudet-asettaa-omat-rajansa>
- Vetoamus. 2019. Lasten seksuaalikasvatus osaksi päivittäistä varhaiskasvatusta. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu 19.10.2021]. Saatavana: <https://www.vaestoliitto.fi/uploads/2020/12/812beba6-lasten-seksuaalikasvatus-osaksi-paivittaista-varhaiskasvatusta.pdf>
- Väestöliitto. 2018. Kehotunnekasvatuksesta seksuaalikasvatukseen. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu 6.8.2021]. Saatavana: <https://www.hyvakysymys.fi/kurssi/lapsen-kehotunnekasvatus-verkkokurssi/kehotunnekasvatuksesta-seksuaalikasvatukseen/>
- Väestöliitto. 22.4.2021. Ajatuksia häpeästä ja kehotunnekasvatuksesta [video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=bnbGCpcx58g>
- Väestöliitto. Ei päiväystä. Kehotunnekasvatus. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu 6.5.2021]. Saatavana: https://www.vaestoliitto.fi/vanhemmuus/tietoa_vanhemmille/pienien_lasten_vanhemmat/lapsijaseksuaalisuus/seksuaalikasvatuksen-paakohdat/kehotunnekasvatus/

- Väestöliitto. Ei päiväystä. Kehotunnekasvatus. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu: 26.4.2021].
Saatavana: https://www.vaestoliitto.fi/vanhemmuus/tietoa_vanhemmille/pienien_lasten_vanhemmat/lapsijaseksuaalisuus/seksuaalikasvatuksen-paakohdat/kehotunnekasvatus/tunnetaidot/
- Väestöliitto. Ei päiväystä. Lapsi ja seksuaaliterveys. [Verkkosivu]. [Viitattu 6.5.2021].
Saatavana: <https://www.vaestoliitto.fi/seksuaalisuus/seksuaaliterveys/lapsi-ja-seksuaaliterveys/>
- Väestöliitto. Ei päiväystä. Ohjaavat asiakirjat ja tutkimukset. Pusuhippaa, lääkrileikkejä ja haikaravauvoja -tutkimus. [Verkkosivu]. [Viitattu 1.8.2021]. Saatavana: <https://www.vaestoliitto.fi/ammattilaiset/lasten-kehotunnekasvatus/vaestoliiton-kehotunnekasvatus/ohjaavat-asiakirjat/>
- Väestöliitto. Ei päiväystä. Puheeksi ottaminen. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 1.8.2021].
Saatavana: <https://www.vaestoliitto.fi/ammattilaiset/lasten-kehotunnekasvatus/vaestoliiton-kehotunnekasvatus/puheeksi-ottaminen/>
- Väestöliitto. Ei päiväystä. Pusuhippaa, lääkrileikkejä ja haikaravauvoja -tutkimus. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 1.8.2021]. Saatavana: <https://www.vaestoliitto.fi/uploads/2021/06/8ac2e7a6-pusuhippaa-kyselyn-kuvaus.pdf>
- Väestöliitto. Ei päiväystä. Seksuaalikasvatus. [Verkkosivu]. [Viitattu 1.8.2021]. Saatavana: <https://www.vaestoliitto.fi/seksuaalisuus/seksuaalikasvatus/>
- Väestöliitto. Ei päiväystä. Turvataidot ja lapsen keho: tieto, taito ja asenne. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 31.8.2021]. Saatavana: https://www.vaestoliitto.fi/uploads/2021/03/fa12c54b-turvataitojuliste_suomi.pdf
- Yle. 2019. Pikku kakkonen. Pikku kakkosessa annetaan kaikille kehon osille nimi ja opetellaan uimapukusääntö. [Verkkoartikkeli]. [Viitattu 3.4.2021]. Saatavana: <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2019/06/05/pikku-kakkosessa-annetaan-kaikille-kehon-osille-nimi-ja-opetellaan>

LIITTEET

Liite 1. Haastattelukysymyslomake

Liite 2. Haastattelurungon teemat

Liite 3. Kehotunnekasvatus käsitteen tiivistelmä

Liite 1. Haastattelukysymyslomake

HAASTATTELURUNKO.

HAASTATTELUJA 5-7KPL

Minun tutkimuskysymyksiäni:

1. Kuinka tuttu aihe varhaiskasvatuksen kehotunnekasvatus on varhaiskasvattajille?
2. Millaisia tunteita ja kokemuksia varhaiskasvattajilla liittyy kehotunnekasvatuksen tuottamiseen varhaiskasvatuksessa?
3. Kuinka varhaiskasvatuksen kehotunnekasvatusta tulisi kehittää?

HAASTATTELURUNKO:

1. Taustatiedot

- Ikä:
- Ammatinimike:
- Taustakoulutus:
- Työkokemus alalta/tämä työpaikka:

2. Kehotunnekasvatus käsitteenä

- Mitä mielestäsi kehotunnekasvatus tarkoittaa? (Käsitteen avaus)
- Millaisia tunteita, ajatuksia, mielikuvia käsite kehotunnekasvatus herättää?
- Kuinka tuttu aihe varhaiskasvatuksen kehotunnekasvatus sinulle on?

KÄSITTEEN TIIVISTELMÄ:

Kehotunnekasvatuksella tarkoitetaan pienten lasten seksuaalikasvatusta, sekä kehon ja tunteiden yhteyden opettelua ja vahvistamista. Kehotunnekasvatuksessa huomioidaan ihmisen seksuaalisuus aina sikiöstä vanhuuteen saakka. Lapsen seksuaalisuudella tarkoitetaan varhaista kehoon, läheisyyteen, omiin oikeuksiin ja tunteiden kokemiseen liittyvää aluetta.

Kehotunnekasvatuksen avulla lapsi oppii tunnetaitojen lisäksi ihmissuhdetaitoja, lisääntymiseen liittyviä asioita, kehonosien oikeaoppista nimeämistä, kosketukseen (esim. unnutus, kuka saa koskea ja minne) ja itseensä tutustumiseen liittyviä asioita, sekä tärkeitä lapsen turvataitoja. Lapsen esittämiin kehoon ja tunteisiin liittyviin "kiperiin kysymyksiin" vastaamalla lapsi saa käytännönläheistä kehotunnekasvatuksessa arjen hetkissä. Kehotunnekasvatusta toteutetaan aina ikätasoisesti.

3. Kehotunnekasvatuksen toteuttaminen

- Minkälaisilla menetelmillä itse toteutat kehotunnekasvatusta ryhmässäsi?
- Mitä menetelmiä kehotunnekasvatuksen toteuttamiseen teidän päiväkodissanne käytetään?
- Minkälaisissa tilanteissa kehotunnekasvatukseen liittyvät asiat tulevat lapsilta puheeksi?
- Millaisia tuntemuksia sinulla on herännyt niistä hetkistä, kun olet toteuttanut kehotunnekasvatusta lapsiryhmässäsi?

4. Vanhempien osallisuus

- Koetko, että kehotunnekasvatus on käsitteenä tuttu vanhemmille?
- Tuottavatko vanhemmat keskustelua aiheesta?
 - jos niin minkälaista?
- Minkä verran varhaiskasvattajat viestivät aiheesta vanhempien suuntaan?
 - Esim. kerrotaanko vanhemmille kehotunnekasvatuksesta/lapsen kanssa käytyistä keskusteluista esim. hakutilanteissa tai viikkokirjeissä yms.

5. Työympäristön ja -yhteisön tuki

- Millaista tukea työpaikka tarjoaa varhaiskasvattajille kehotunnekasvatuksen

tuottamiseen? (koulutuksia, materiaalia?)

- Millaista keskustelevaa tukea kehotunnekasvatuksen toteuttamiseen teidän päiväkodissanne tarjotaan varhaiskasvattajille? (Työohjeus, ideoiden jakaminen, kehittämispäivät yms)
- Oletko keskustellut kehotunnekasvatuksesta oman tiimisi kanssa?
- Entä esimiehesi kanssa?

6. Omat tuntemukset ja kokemukset

- Minkä verran muistelet, että kehotunnekasvatuksesta tai seksuaalikasvatuksesta olisi omassa lapsuudessasi puhuttu?
- Jos pystyt palaamaan näihin tilanteisiin, niin millaisia tunteita nämä tilanteet silloin herättivät?
- Kuinka koet oman lapsuudessa saamasi kehotunne-/seksuaalikasvatuksen vaikuttavan omiin tuntemuksiisi kehotunnekasvatuksen toteuttajana?
- Koetko, että aiheesta on luontevaa vai hieman haastavaa puhua lasten kanssa?
- Koetko, että aiheesta on luontevaa vai hieman haastavaa puhua vanhempien kanssa?
- Entä oman tiimisi kanssa?

7. Kehittäminen

- Oletko saanut koulutusta tähän aiheeseen?
 - jos olet niin mitä?
- Koetko kaipaavasi enemmän tietoa/koulutusta kehotunnekasvatuksesta?
 - Jos, niin minkälaista tietoa kaipaat lisää?
- Kuinka varhaiskasvatuksen kehotunnekasvatusta tulisi mielestäsi kehittää?

8. Vapaa sana

- Mitä muuta aiheeseen liittyvää haluaisit kertoa?

Liite 2. Haastattelurungon teemat

HAASTATTELURUNGON TEEMAT

1. Taustatiedot
2. Kehotunnekasvatus käsitteenä
3. Kehotunnekasvatuksen toteuttaminen
4. Vanhempien osallisuus
5. Työympäristön ja -yhteisön tuki
6. Omat tuntemukset ja kokemukset
7. Kehittäminen
8. Vapaa sana

Liite 3. Kehotunnekasvatus käsitteen tiivistelmä

KÄSITTEEN TIIVISTELMÄ:

Kehotunnekasvatuksella tarkoitetaan pienten lasten seksuaalikasvatusta, sekä kehon ja tunteiden yhteyden opettelua ja vahvistamista. Kehotunnekasvatuksessa huomioidaan ihmisen seksuaalisuus aina sikiöstä vanhuuteen saakka. Lapsen seksuaalisuudella tarkoitetaan varhaista kehoon, läheisyyteen, omiin oikeuksiin ja tunteiden kokemiseen liittyvää aluetta.

Kehotunnekasvatuksen avulla lapsi oppii tunnetaitojen lisäksi ihmissuhdetaitoja, lisääntymiseen liittyviä asioita, kehonosien oikeaoppista nimeämistä, kosketukseen (esim. unnutus, kuka saa koskea ja minne) ja itseensä tutustumiseen liittyviä asioita, sekä tärkeitä lapsen turvataitoja. Lapsen esittämiin kehoon ja tunteisiin liittyviin "kiperiin kysymyksiin" vastaamalla lapsi saa käytännönläheistä kehotunnekasvatuksessa arjen hetkissä. Kehotunnekasvatusta toteutetaan aina ikätasoisesti.